

Systematic Approaches
For Equality of gender

Lyginamoji tyrimo analizė

Ataskaita

2019 vasaris

TURINYS

1. ĮVADAS	3
2. TYRIMO TIKSLAS IR METODOLOGIJA	4
3. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. MOKINIAI.....	6
4. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. MOKYTOJAI	15
4.1 Kiekybinė analizė	15
4.2 Kokybinė analizė	20
5. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. MOKYKLŲ DIREKTORIAI.....	31
6. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. POLITIKOS FORMUOTOJAI	36
7. TYRIMO RIBOTUMAI.....	42
8. BAIGIAMIEJI KOMENTARAI IR IŠVADOS	43
9. REKOMENDACIJOS SMURTO LYTIES PAGRINDU MOKYMAMS	44
10. PRIEDAI	47

1. ĮVADAS

Projektas „Sisteminis požiūris į lyčių lygybę“ (*Systematic Approaches For Equality of Gender, SAFER*) finansuojamas Europos Sąjungos Teisių, lygybės ir pilietiškumo programos (2014–2020 m.) lėšomis. Pagrindinis SAFER tikslas – užkirsti kelią į vaikus nukreiptam smurtui lyties pagrindu (gender-based violence, SLP), skatinti pranešti apie tokio smurto atvejus ir su juo kovoti.

Projektas paremtas partnerių iš 6 šalių – Airijos (ICEP Europe), Graikijos (HAPPSY), Italijos (CESIE), Jungtinės Karalystės (YouAct), Kipro (SPAVO, Institute of Development, GrantXpert Consulting) ir Lietuvos (Vilniaus universiteto) – bendradarbiavimu ir indėliu.

Projektu siekiama skatinti sisteminių požiūrį į gyvenimo įgūdžių lavinimą, sveikų santykių kūrimą, vertybių (tokių kaip pagarba, teisingumas) ugdymą ir įtvirtinimą bei atsparumo ir asmeninės stiprybės didinimą. Siekiama suaktyvinti ir sustiprinti SLP supratimą pradinių klasių mokytojų, mokinių, tėvų ir kitų susijusių suinteresuotų šalių bendruomenėje. Projekto SAFER įgyvendinimas apima projekto partnerių sukurtą prevencinę medžiagą mokytojams, padedančią diskutuoti su mokiniais apie SLP, kvestionuoti esamus lyčių stereotipus ir užkirsti kelią smurtui lyties pagrindu.

Laukiami ilgalaikiai projekto rezultatai

- ✓ Mokytojai: kompetencijų tobulinimas, informuotumo apie SLP didinimas ir galimi šios problemos sprendimo būdai.
- ✓ Vaikai: žinių ir įgūdžių tobulinimas siekiant užkirsti kelią SLP ir į ją reaguojant, pasitikėjimo savimi ugdymas, kuris padėtų priešintis, stiprinti atsparumą bei tinkamai įveikti problemą.
- ✓ Visuomenė (tėvai, suinteresuotieji asmenys ir kt.): informuotumas ugdant visuomenę be išankstinių nuostatų, gebančią suprasti ir užkirsti kelią SLP veiksams.

Tikslai

- Ugdyti ir didinti mergaičių, berniukų ir mokytojų informuotumą apie SLP; stiprinti jų įgūdžius kovojant su SLP ir užkertant jam kelią nuo pat vaikystės.
- Šviesti žmones lyčių lygybės, sveikų santykių ir tokių vertybių kaip pagarba klausimais.
- Stiprinti pozityvius įgūdžius ir ugdyti charakterio stiprybę, vertybes, elgseną ir teigiamus vaidmenų modelius, kurie įgalintų mergaites ir berniukus kovoti už savo teises ir tokiu būdu užkirstų kelią SLP bei paskatintų pranešti apie SLP atvejus, apsaugant nukentėjusiuosius.
- Kelti mokytojų kompetenciją ir sudaryti jiems sąlygas atpažinti smurto ar patyčių atvejus bei užkirsti jiems kelią.
- Atsižvelgiant į ugdytinių amžių ir įvairovę, sukurti tinkamą mokomąją medžiagą SLP prevencijai pradinių ir vidurinių klasių vaikams.

2. TYRIMO TIKSLAS IR METODOLOGIJA

Tikslas. Ištirti pagrindinių suinteresuotų šalių (mokinių, mokytojų, mokyklos direktorių, politikos formuotojų) požiūrį į SLP ir patyrimą, siekiant sukurti kultūriniu požiūriu jautrią mokymo medžiagą, skirtą sąmoningumo didinimui ir SLP prevencijai.

Trukmė. Tyrimas atliktas 2018 m. gegužės-gruodžio mėnesiais.

Tyrimo metodas. Tyrime naudoti kiekybiniai ir kokybiniai duomenų analizės metodai. Kiekybinė analizė buvo atlikta siekiant ištirti mokytojų ir vaikų požiūrį bei reakcijas į SLP, o kokybinė analizė pateikė išsamią ir kultūriniu požiūriu jautrią informaciją apie pagrindinių suinteresuotų šalių įsitikinimus, nuostatas ir motyvaciją.

Priemonės:

- Spausdinti klausimynai mokiniams.
- Internetinis klausimynas mokytojams.
- Tikslinės grupės (*focus groups*) mokytojams.
- Pusiau struktūruoti interviu su mokyklų direktoriais.
- Pusiau struktūruoti interviu su politikos formuotojais.

Visa tyrimų medžiaga buvo išversta į penkias nacionalines projekto partnerių kalbas.

Dalyviai. Tyrime dalyvavo: politikos formuotojai, mokyklų direktoriai, mokytojai ir mokiniai. Buvo siekiama surinkti mažiausiai 130 dalyvių kiekvienoje iš penkių dalyvaujančių šalių: Kipre, Graikijoje, Italijoje, Airijoje, Lietuvoje (pvz., po 60 mokytojų, 50 mokinių, 10 direktorių ir 10 politikos formuotojų iš kiekvienos šalies). Iš viso tyrime dalyvavo 715 dalyvių, iš jų: 46 politikos formuotojai, 44 direktoriai, 351 mokytojas ir 274 mokiniai (8-12 metų amžiaus).

Duomenų analizė

Kiekybinei analizei naudotas socialinių mokslų SPSS.23 statistinis paketas. Skalių rodiklių palyginimui tarp šalių buvo naudojama vienfaktorė ANOVA su post-hoc „Tukey HSD“ testu. „Chi-Square“ analizė naudota siekiant nustatyti reikšmingus skirtumus tarp grupių pasiskirstymų.

Tikslinių grupių diskusijos ir pokalbiai su dalyviais buvo įrašyti diktofonu ir transkribuoti. Kokybinių duomenų analizei naudota teminė analizė. Nacionaliniai rezultatai buvo apibendrinti ir atlikta lyginamoji analizė, siekiant apjungti ir apibendrinti visų dalyvaujančių šalių rezultatus.

3. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. MOKINIAI

Tyrime dalyvavo 274 mokiniai (51% berniukų, 49% mergaičių) nuo 8 iki 13 metų (amžiaus vidurkis 10,6 m.): 55 iš Kipro (amžiaus vidurkis 9,4 m.; 46% berniukų ir 54% mergaičių), 45 iš Graikijos (amžiaus vidurkis 10 m.; 62% berniukų ir 38% mergaičių), 54 iš Airijos (amžiaus vidurkis 11,6 m.; 46% berniukų ir 54% mergaičių), 67 iš Italijos (amžiaus vidurkis 11,7 m.; 52% berniukų ir 48% mergaičių) ir 53 iš Lietuvos (amžiaus vidurkis 9,9 m.; 49% berniukų ir 51% mergaičių). 87% mokinių gyveno su abiem tėvais, 82% turėjo bent vieną brolių ar seserį.

Klausimai buvo suformuluoti atsižvelgiant į vaikų amžių, jiems suprantamu būdu, keliose temose:

1. *Stereotipinės nuostatos apie lytiškumą*: 4 klausimai nagrinėjo stereotipines nuostatas mergaičių atžvilgiu, 4 – stereotipines nuostatas berniukų atžvilgiu (pvz., „Ar berniukai gali verkti?“ arba „Ar mergaitės gali žaisti futbolą?“). Mokiniams, atsakius „ne“, buvo priskiriamas kodas „1“, o jų atsakymai į 4 klausimus būdavo susumuojami, gaunant bendrą stereotipinių nuostatų apie lytį balą (min. 0, maks. 4). Buvo sudaryti du išvestiniai kintamieji: (i) stereotipinės nuostatos apie berniukus; ir (ii) stereotipinės nuostatos apie mergaites.
2. *Nestereotipinės nuostatos apie lytiškumą*: 11 klausimų skirti mokinių nestereotipinėms nuostatomis apie lytį, prašant vaikų palyginti berniukus ir mergaites tarpusavyje (pvz., „Kas protingesni?“; „Kam labiau patinka mokykloje?“). *Nestereotipinės nuostatos apie lytiškumą* buvo sudarytos apibendrinant teigiamus mokinių atsakymus į šiuos klausimus (pvz., jei atsakydami į šiuos klausimus mokiniai pažymėdavo „Skirtumo nėra“/„Ir vieni, ir kiti“) (balas: min. 0, maks. 11).
3. *Nuostatos apie smurtą lyties pagrindu*: Nuostatos apie smurtą lyties pagrindu (SLP) buvo vertinamos pateikus 2 klausimus, susijusius su erzinimo tolerancija

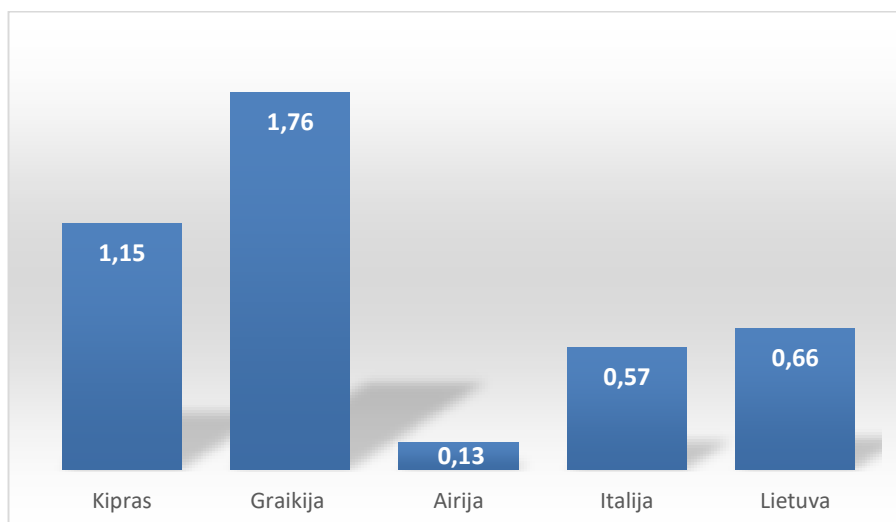
Lyginamoji tyrimo analizė

arba suvokiamu erzino priimtumu („Ar berniukams priimtina erzinti mergaites?“ ir „Ar mergaitėms priimtina erzinti berniukus?“).

4. *SLP patirtis*: Buvo užduoti 5 klausimai, siekiant ištirti mokinių patirtį susidūrus su lyčių stereotipizavimu ir SLP (pvz., „Ar esi girdėjęs/ girdėjusi kaip koks nors vaikas berniukui sakė, kad jis atrodo kaip mergaitė ar yra mergaitiškas?“). Bendras atsakymų „taip“ skaičius į visus penkis klausimus (Taip = 1, visi kiti atsakymai = 0) buvo susumuotas, sudarant kiekvienam mokiniui atskirą *SLP patirties* balą.

Mokinių stereotipinės nuostatos apie lytiškumą

43% visų mokinių (36% mergaičių ir 51% berniukų) turėjo stereotipines nuostatas apie berniukus (pvz., stereotipiškai atsakė bent į vieną iš keturių klausimų). Žemiausias mokinių nuostatų apie lyčių stereotipus berniukų atžvilgiu rodiklis buvo Airijoje, o aukščiausias – Graikijoje. Visose penkiose šalyse nuostatos apie lyčių stereotipus berniukų atžvilgiu buvo statistiškai reikšmingos (žr. 1 pav.). Statistiškai reikšmingi skirtumai nustatyta palyginus rezultatus tarp Graikijos ir kitų keturių šalių, taip pat tarp Kipro ir Italijos bei Kipro ir Airijos (žr. 1 lentelę).

1 paveikslėlis. Mokinių stereotipinės nuostatos apie berniukus

Lyginamoji tyrimo analizė

1 lentelė: Mokinių stereotipinių nuostatų apie lytiškumą palyginimas

	Vidurkis (SD)					F-statistika	Statistiškai reikšmingi skirtumai, Tukey HSD
	Kipras (n=55)	Graikija (n=45)	Airija (n=54)	Italija (n=67)	Lietuva (n=53)		
Stereotipinės nuostatos apie berniukus	1,15 (1,2)	1,76 (1,4)	0,13 (0,52)	0,57 (0,74)	0,66 (1,07)	$F=17,937$, $df=4$, $p < 0,001$	Kipras-Graikija, $p = 0,028$ Kipras-Airija, $p < 0,001$ Kipras-Italija, $p = 0,019$ Graikija-Airija, $p < 0,001$ Graikija-Italija, $p < 0,001$ Graikija-Lietuva, $p < 0,001$
Berniukų stereotipinės nuostatos apie berniukus	1,56 (1,3)	2,36 (1,5)	0,04 (0,2)	0,51 (0,5)	0,96 (1,2)	$F=20,207$, $df=4$, $p < 0,001$	Kipras-Airija, $p < 0,001$ Kipras-Italija, $p = 0,002$ Graikija-Airija, $p < 0,001$ Graikija-Italija, $p < 0,001$ Graikija-Lietuva, $p < 0,001$ Airija-Lietuva, $p = 0,019$
Mergaičių stereotipinės nuostatos apie berniukus	0,8 (1,1)	0,76 (0,5)	0,21 (0,7)	0,63 (0,9)	0,37 (0,8)	$F=2,345$, $df=4$, $p = 0,058$	Statistiškai reikšmingų skirtumų nerasta
Stereotipinės nuostatos apie mergaites	0,39 (0,9)	0,64 (1)	0	0,06 (0,3)	0,23 (0,7)	$F=7,854$, $df=4$, $p < 0,001$	Kipras-Airija, $p = 0,002$ Graikija-Airija, $p < 0,001$ Graikija-Italija, $p < 0,001$ Graikija-Lietuva, $p = 0,018$
Berniukų stereotipinės nuostatos apie mergaites	0,4 (0,8)	0,96 (1,1)	0	0,06 (0,3)	0,42 (0,9)	$F=7,114$, $df=4$, $p < 0,001$	Graikija-Airija, $p < 0,001$ Graikija-Italija, $p < 0,001$
Mergaičių stereotipinės nuostatos apie mergaites	0,38 (0,9)	0,12 (0,3)	0	0,06 (0,3)	0,04 (0,2)	$F=2,914$, $df=4$, $p = 0,024$	Kipras-Airija, $p = 0,025$
Nestereotipinės nuostatos apie lytiškumą	3,32 (2,6)	2 (1,5)	5,97 (3,5)	2,96 (1,4)	3,34 (3,1)	$F=10,508$, $df=4$, $p < 0,001$	Airija-Kipras, $p < 0,001$ Airija-Graikija, $p < 0,001$ Airija-Italija, $p < 0,001$ Airija-Lietuva, $p < 0,001$

Nustačius reikšmingus skirtumus tarp šalių lyginant stereotipines nuostatas apie berniukus, tolesnis visų 4 klausimų palyginimas buvo atliktas naudojant „Chi-Square“ testą. Rezultatai rodo, kad didžiausias lyčių stereotipizavimas iš visų 4 šalių pastebimas Graikijoje (nepriimtina, kad berniukai verkia – 36%, rengiasi rožiniais drabužiais – 49%, auginasi ilgus plaukus – 31%, žaidžia su lėlėmis – 60%), mažiausias – Airijoje (žr. 2 lentelę).

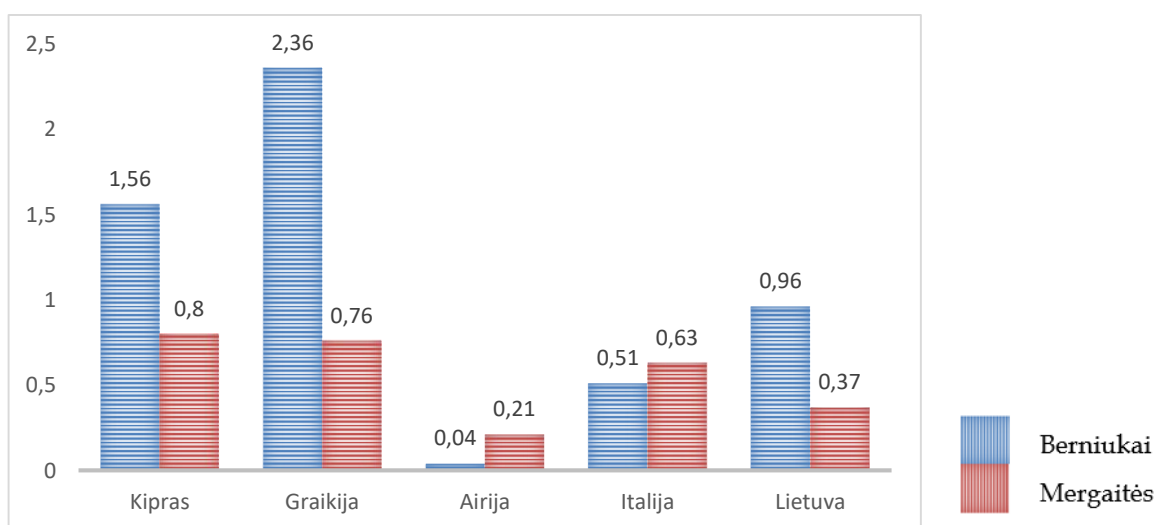
Lyginamoji tyrimo analizė

2 lentelė. Stereotipinių nuostatų apie berniukus palyginimas tarp šalių

Klausimas	Mokinių, turinčių stereotipinių nuostatų apie berniukus, procentas šalyje					Reikšmingi skirtumai
	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva	
Berniukams nepriimtina verkti	22 %	36 %	<u>2 %</u>	33 %	6 %	$\chi^2 = 30,084$, $df = 4$, $p < 0,001$
Berniukams nepriimtina rengtis rožiniais drabužiais	35 %	49 %	<u>4 %</u>	5 %	23 %	$\chi^2 = 47,745$, $df = 4$, $p < 0,001$
Berniukams nepriimtina auginti ilgus plaukus	26 %	31 %	<u>4 %</u>	6 %	9 %	$\chi^2 = 25,825$, $df = 4$, $p < 0,001$
Berniukams nepriimtina žaisti su lėlėmis	33 %	60 %	<u>4 %</u>	13 %	28 %	$\chi^2 = 47,577$, $df = 4$, $p < 0,001$

Aukščiausias stereotipinių nuostatų procentas paryškintas, žemiausias – pabrauktas.

36% mergaičių ir 51% berniukų visose šalyse laikėsi lyčių stereotipų apie berniukus. Rezultatai pagal lytį tarp skirtingų šalių pateikti 2 paveikslėlyje. Labiausiai stereotipiškai berniukų atžvilgiu patys berniukai nusiteikę yra Graikijoje, po jų eina Kipras, Lietuva ir Italija. Berniukai Airijoje turėjo mažiausiai stereotipines nuostatas apie kitus berniukus. Kita vertus, Airijos mergaitės šiek tiek labiau linkusios stereotipizuoti berniukus, nors jų balai buvo mažesni nei kitų šalių mergaičių. Italijoje pastebėta labai mažai skirtumų tarp lyčių. Lietuvoje, Kipre ir Graikijoje lyčių stereotipai berniukams yra 2-3 kartus būdingesni, lyginant su mergaitėmis.

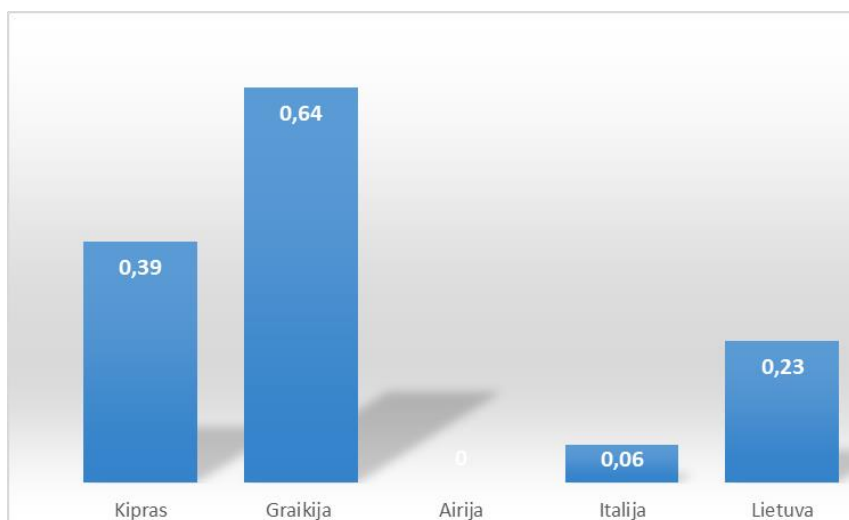

2 paveikslėlis. Stereotipinės nuostatos apie berniukus pagal lytį tyrime dalyvavusiose šalyse

Lyginamoji tyrimo analizė

Šalių palyginimai neparodė jokių statistiškai reikšmingų mergaičių stereotipinių nuostatų apie berniukus skirtumų; tačiau berniukai Kipre ir Graikijoje į stereotipinius atsakymus buvo linkę labiau nei Italijoje ir Airijoje. Lietuvoje berniukams stereotipinės nuostatos apie berniukus statistiškai reikšmingai būdingesnės, lyginant su Airijos berniukais, tačiau statistiškai reikšmingai žemesnės nei Graikijos berniukų (žr. 1 lentelę).

Stereotipinės nuostatos apie mergaites. 13% visų mokinių (7% mergaičių ir 18% berniukų) būdingi lyčių stereotipai mergaičių atžvilgiu (t. y. mokiniai pateikė stereotipinį atsakymą į bent vieną iš keturių klausimų). Analizuojant skirtingų šalių rezultatus nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai (žr. 3 pav.).

3 paveikslėlis. Mokinių stereotipinės nuostatos apie mergaites

Atlikus analizę paaiškėjo, kad Graikijos mokiniai dažniau pritarė lyčių stereotipams mergaičių atžvilgiu, o jų balai reikšmingai skyrėsi nuo Airijos, Italijos ir Lietuvos (žr. 1 lentelę). Taip pat buvo rasta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp Kipro ir Airijos. Įdomu, kad Airijos mokiniams nėra būdingos stereotipinės nuostatos apie mergaites.

Išryškėjus reikšmingiems stereotipinių nuostatų skirtumams apie mergaites tarp grupių, kiekvieno iš 4 klausimų atsakymai buvo palyginti taikant „Chi-Squared“ testą. Graikijoje reikšmingai didesnė mokinių dalis į klausimą, ar mergaitės gali žaisti futbolą ir vaizdo žaidimus, atsakė neigiamai, o Kipre daugiau mokinių laikėsi

Lyginamoji tyrimo analizė

stereotipinių nuostatų, atsakydami į klausimus, ar mergaitės gali nešioti trumpus plaukus ir būti fiziškai aktyviomis (žr. 3 lentelę).

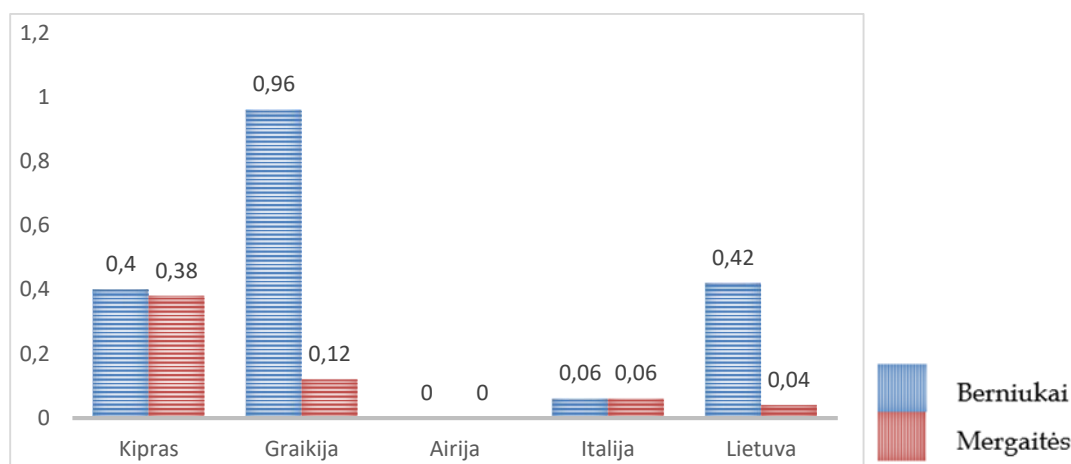
3 lentelė. Stereotipinių nuostatų apie mergaičių lytiškumą palyginimas tarp šalių

Klausimai	Mokinių, turinčių stereotipinių nuostatų apie mergaites, procentas šalyje					Reikšmingi skirtumai
	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva	
Mergaitėms nepriimtina žaisti futbolą	2 %	24%	<u>0 %</u>	2 %	9 %	$\chi^2 = 32,768$, $df = 4$, $p < 0,001$
Mergaitėms nepriimtina nešioti trumpus plaukus	15 %	11 %	<u>0 %</u>	2 %	6 %	$\chi^2 = 14,592$, $df = 4$, $p = 0,006$
Mergaitėms nepriimtina žaisti vaizdo žaidimus	11 %	20 %	<u>0 %</u>	2 %	4 %	$\chi^2 = 22,198$, $df = 4$, $p < 0,001$
Mergaitėms nepriimtina būti fiziškai aktyviomis	11 %	9 %	<u>0 %</u>	2 %	4 %	$\chi^2 = 10,883$, $df = 4$, $p = 0,028$

Aukščiausias stereotipinių nuostatų procentas paryškintas, žemiausias – pabrauktas.

Stereotipinės nuostatos apie mergaites labiau paplitusios tarp berniukų nei tarp mergaičių (7% visų mergaičių ir 18% visų berniukų pritarė bent vienam stereotipiniam klausimui apie mergaičių lytiškumą). Rezultatų pasiskirstymas pagal lytį pateiktas 4 paveikslėlyje. Berniukams Graikijoje labiausiai būdingos stereotipinės nuostatos mergaičių atžvilgiu, po jos sekė Lietuva ir Kipras. Tačiau tarp mergaičių stereotipinis požiūris į mergaites labiausiai paplitęs Kipre. Graikijoje ir Lietuvoje, palyginus su kitomis šalimis, pastebėtas ryškesnis lyčių nuostatų apie mergaites skirtumas. Vertinant stereotipines nuostatas apie mergaites, ANOVA atskleidė statistiškai reikšmingus skirtumus tarp šalių (tiek berniukų, tiek mergaičių atveju) (žr. 1 lentelę). Graikijoje berniukų polinkis stereotipizuoti mergaites yra statistiškai reikšmingai didesnis nei Italijoje ir Airijoje. Kita vertus, mergaitės Kipre, palyginus su mergaitėmis Airijoje, statistiškai reikšmingai dažniau laikėsi stereotipinių nuostatų apie mergaites.

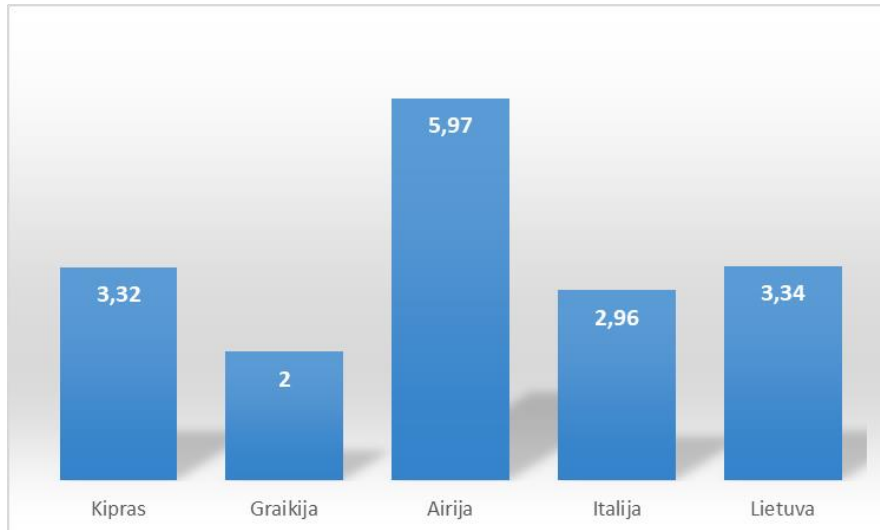
Lyginamoji tyrimo analizė

4 paveikslėlis. Stereotipinės nuostatos apie mergaites pagal lytį tyrime dalyvavusiose šalyse

Nestereotipinės nuostatos apie lytiškumą

Nestereotipinių nuostatų analizė rodo, kad Airijos mokiniams nestereotipinės nuostatos apie lytiškumą yra būdingiausios (žr. 5 pav.): šis skirtumas yra statistiškai reikšmingas, lyginant su visomis kitomis tyrime dalyvavusiomis šalimis (žr. 1 lentelę).

5 paveikslėlis. Mokinių nestereotipinės nuostatos apie lytiškumą tyrime dalyvavusiose šalyse

Atsakymų apie mergaičių ir berniukų savybes aprašomoji statistika atskleidė, kad berniukai visose šalyse buvo laikomi labiau linkusiais konkuruoti už mergaites, o mergaitės – rūpestingesnėmis, jautresnėmis ir silpnesnėmis už berniukus (žr. 4 lentelę). Šiuos rezultatus reikėtų interpretuoti atsargiai, atsižvelgiant į palyginti nedidelį dalyvių skaičių.

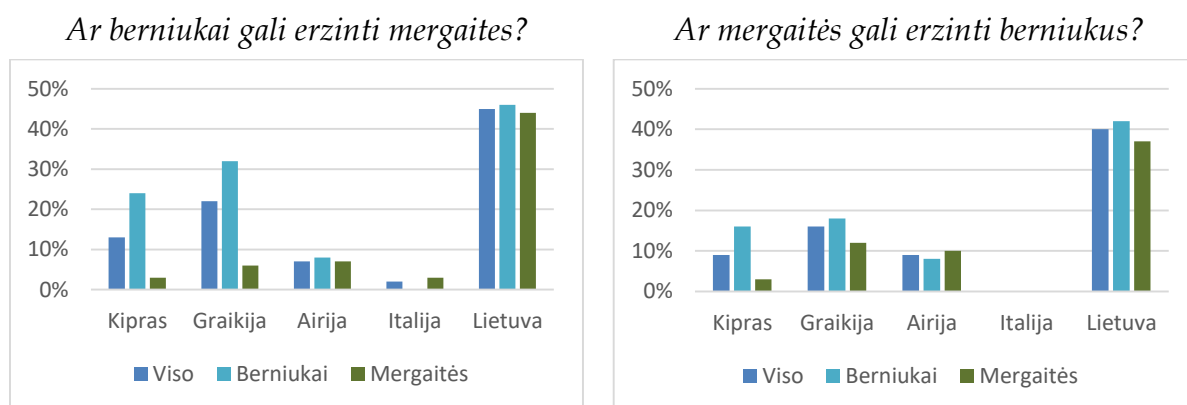
Lyginamoji tyrimo analizė

4 lentelė. Mokinių suvokiama lyčių lygybė

% Kas yra...?	KIPRAS		GRAIKIJA		AIRIJA		ITALIJA		LIETUVA	
	Mergaitės n=30	Berniukai n=25	Mergaitės n=17	Berniukai n=28	Mergaitės n=29	Berniukai n=25	Mergaitės n=32	Berniukai n=35	Mergaitės n=27	Berniukai n=26
protingesni	13	13	20	13	6	0	13	0	13	11
rūpestingesni	35	13	22	20	35	0	46	6	49	4
silpnesni	44	2	64	7	13	0	27	8	53	2
jautresni	62	6	71	11	24	2	40	3	57	8
labiau linkę konkuruoti	4	73	7	76	0	37	8	52	2	55

Nuostatos apie smurtą lyties pagrindu

Lietuvoje mokiniai šiek tiek labiau toleruoja, kai berniukai erzina mergaites (45%), nei kai mergaitės erzina berniukus (40%) (žr. 6 pav.). Italijos mokiniai reikšmingai mažiau pritarė toleruojantys berniukų erzinimą, nukreiptą į mergaites. Įdomu tai, kad aprašomoji statistika parodė, jog Graikijoje ir Kipre berniukai dažniau laikėsi tolerantiško požiūrio į erzinimą, ypač nukreipto į mergaites, bet ne priešingai.

6 paveikslėlis. Nuostatos apie smurtą lyties pagrindu tyrime dalyvavusiose šalyse

Smurto lyties pagrindu patyrimas

5 lentelėje matyti kaip dažnai mokiniai patyrė su lytimi susijusias stereotipines nuostatas. Apskritai paėmus, mokiniai Italijoje dažniausiai girdėdavo kitus sakant stereotipinius dalykus apie mergaites ir berniukus. Vis dėlto skirtumus tarp šalių

Lyginamoji tyrimo analizė

reikėtų interpretuoti atsargiai, nes tyrime pasitelktos stereotipinės frazės gali būti labai jautrios vertimui, be to, šalyje gali būti labiau paplitę kiti, čia neįvertinti nacionaliniai posakiai.

5 lentelė. Mokinių lyčių stereotipizavimo patyrimas

% Klausimai	KIPRAS		GRAIKIJA		AIRIJA		ITALIJA		LIETUVA		Viso n
	B n=25	M n=30	B n=28	M n=17	B n=25	M n=29	B n=35	M n=32	B n=26	M n=27	
Ar esi kada nors girdėjęs/ girdėjusi posakį „berniukai yra berniukai“?	26	10	8	3	22	33	28	32	17	22	134
Ar esi girdėjęs/girdėjusi kaip koks nors vaikas berniukui sakė, kad jis atrodo kaip mergaitė ar yra mergaitiškas?	14	28	25	10	7	17	38	32	17	12	169
Ar esi girdėjęs/girdėjusi kaip koks nors vaikas mergaitei sakė, kad ji atrodo kaip berniukas ar yra berniukiškas?	15	25	24	15	11	17	38	34	13	9	148
Ar esi kada nors girdėjęs/ girdėjusi posakį „jos tik mergaitės“?	13	15	28	16	16	23	30	25	13	21	156
Ar kas nors kada nors Tau yra sakęs, kad tu esi keistas/keista?	15	22	22	9	27	28	24	30	12	10	126

Aukščiausias stereotipinių nuostatų procentas paryškintas; B – berniukai, M – mergaitės.

Trumpa santrauka

Apibendrinant rezultatus nustatyta, kad Graikijos ir Kipro mokiniai stereotipinių nuostatų apie lytiškumą laikosi dažniausiai, o Airijos – rečiausiai (stereotipinio požiūrio į mergaites nepastebėta iš viso). Stereotipinės nuostatos apie berniukus buvo stipresnės nei apie mergaites. Lietuvoje, Kipre ir Graikijoje berniukai net tris kartus dažniau demonstravo stereotipines nuostatas apie berniukus nei apie mergaites. Italijos mokiniai su berniukų ir mergaičių stereotipizavimu susidūrė dažniausiai – kita vertus, Italijos mokiniai nebuvo linkę toleruoti erzinimo. Didžiausia tolerancija erzinimui, neatsižvelgiant į vaiko lytį, nustatyta Lietuvoje.

4. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. MOKYTOJAI

4.1 Kiekybinė analizė

Iš viso internetinį klausimyną, kuris tyrė mokytojų požiūrį į SLP ir jo suvokimą, užpildė 286 mokytojai: 54 iš Kipro, 64 iš Graikijos, 51 iš Airijos, 53 iš Italijos ir 64 iš Lietuvos. 15 proc. (42) visų mokytojų buvo vyrai, o du dalyviai iš Italijos pasirinko nenurodyti savo lyties. Vidutinis dalyvių amžius buvo 41 metai (amžius svyravo nuo 19 iki 65 m.). Mokytojai vidutiniškai turėjo 17 metų mokymo patirtį (nuo 0 iki 43 m.).

Klausimynas aprėpė keturias temas:

- Stereotipinės nuostatos lyties atžvilgiu
- Mokytojų vaidmuo
- Mokytojų kompetencija susitvarkyti su SLP
- Mokyklos politika SLP atžvilgiu

Mokytojų stereotipinės nuostatos lyties atžvilgiu

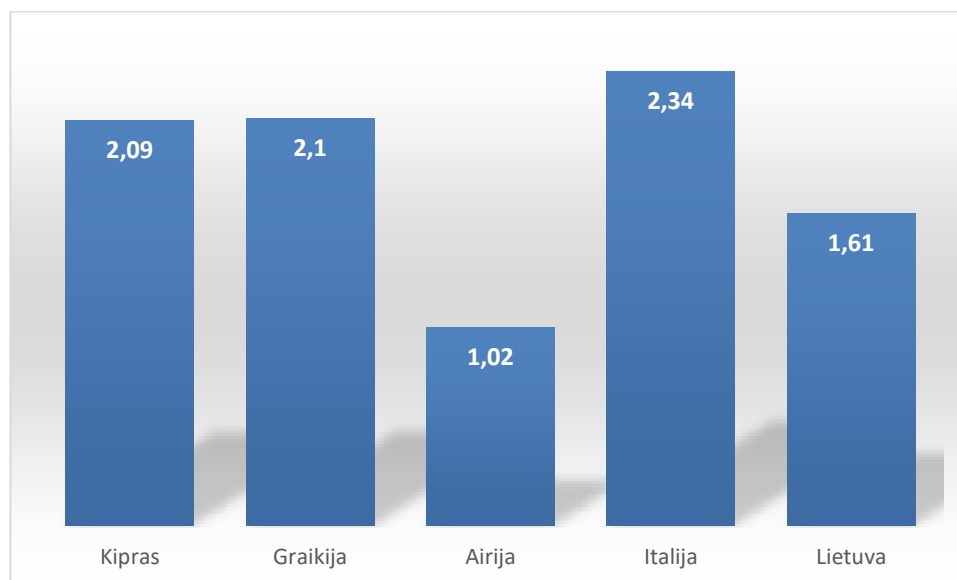
Mokytojų buvo klausiama apie jų požiūrį į lyčių lygybę ir SLP, pasitelkiant keletą teiginių (pvz., „Mergaitės mėgsta, kai berniukai jas erzina ir iš jų pasijuokia“, „Pagrindinė atsakomybė už finansinį savo šeimos išlaikymą turėtų tekti vyrui“) ir prašoma įvertinti savo pritarimą (sutinku, nesutinku, nesu tikra/-as). Iš viso buvo pateikti 22 klausimai, siekiant įvertinti mokytojų stereotipines nuostatas apie lytiškumą ir lyčių lygybės suvokimą (pvz., „Berniukai ir mergaitės turėtų būti skatinami dalyvauti tokiose pačiose veiklose“, „Abu tėvai turi turėti lygias teises priimant sprendimus dėl rūpinimosi vaikais ir vaikų ugdymo“). Mokytojų išreikštos stereotipinės nuostatos apie lytiškumą buvo sumuojamos, kad būtų gautas bendras **Stereotipinių nuostatų apie lytiškumą** balas (t. y. atsakymas „taip“ įvertintas kaip 1; visi kiti atsakymai = 0; min. 0, maks. 22). Aukštesni balai atspindi labiau stereotipines nuostatas. Skirtumai tarp šalių buvo tiriami naudojant ANOVA (žr. 6 lentelę).

Lyginamoji tyrimo analizė

6 lentelė: Mokytojų atsakymų suvestinė naudojant ANOVA

	Vidurkis (SD)					F-statistika	Statistiškai reikšmingi skirtumai, Tukey HSD
	Kipras (n=54)	Graikija (n=64)	Airija (n=51)	Italija (n=53)	Lietuva (n=64)		
Stereotipinės nuostatos lyties atžvilgiu	2,09 (1,9)	2,12 (1,9)	1,02 (1,4)	2,34 (1,7)	1,61 (1,5)	$F=5,083$, $df=4$, $p < 0,001$	Airija-Kipras, $p=0,013$ Airija-Graikija, $p=0,006$ Airija-Italija, $p=0,001$
Kompetencija susitvarkyti su SLP	13,59 (4,2)	13,84 (3,8)	10,94 (3,3)	13,04 (4,2)	11,86 (4,7)	$F=4,997$, $df=4$, $p=0,001$	Airija-Kipras, $p=0,009$ Airija-Kipras, $p=0,002$
Mokyklos politika smurto atžvilgiu	3,5 (2,9)	3 (2,7)	2,78 (2,7)	2,23 (2,5)	5,75 (3,1)	$F=14,512$ $df=4$, $p < 0,001$	Lietuva-Kipras, $p<0,001$ Lietuva-Graikija, $p<0,001$ Lietuva-Airija, $p<0,001$ Lietuva-Italija, $p<0,001$

Palyginus su kitais, Airijos mokytojų polinkis į stereotipizavimą buvo mažiausias, o Italijos – didžiausias. Post hoc analizė atskleidė statistiškai reikšmingus skirtumus tarp Airijos ir Kipro, Airijos ir Graikijos bei Airijos ir Italijos. Tarp kitų šalių skirtumų nebuvo (žr. 7 pav.).

7 paveikslėlis. Mokytojų stereotipinės nuostatos lyties atžvilgiu tyrime dalyvavusiose šalyse

Atsakymai į atskirus klausimus ir visi statistiškai reikšmingi nuostatų skirtumai tarp šalių pateikti 1 priede. Palyginus su kitomis šalimis, Kipro mokytojai dažniau teigė, kad mergaitei nėra priimtina elgtis ar rengtis kaip berniukui ir atvirkščiai, o mokiniai turėtų būti skatinami daryti tai, kas būdinga jų lyčiai. Daugiau mokytojų Italijoje nei kitose šalyse manė, kad berniukams, bet ne mergaitėms, yra svarbu gerai mokytis mokykloje. Italijos mokytojai taip pat buvo labiau linkę manyti, kad moterys turi teisę priimti galutinį sprendimą dėl to, ar gimdyti vaiką, o tėvai turėtų skirti daugiau laiko mergaičių mokymui rūpintis savo išvaizda, lyginant su berniukais. Daugiau mokytojų iš Graikijos bei Italijos mano, kad vyrams tenka didžiausia atsakomybė už finansinį šeimos išlaikymą, lyginant su mokytojais iš Kipro, Lietuvos ir Airijos.

Vienas klausimas nagrinėjo nuostatas apie smurtą lyties pagrindu mažumų atveju. Skirtingi šalių mokytojų požiūriai skyrėsi reikšmingai ($\chi^2 = 26\ 235$, $df = 4$, $p = 0,001$): 81% mokytojų iš Graikijos, 80% iš Kipro, 65% iš Airijos, 51% iš Italijos ir 47% iš Lietuvos atsakė, kad tam tikros smurto lyties pagrindu formos yra labiau paplitusios tarp tam tikrų visuomenės etninių grupių ar mažumų.

Suvokiamas mokytojų vaidmuo susidūrus su SLP

Mokytojų požiūris į savo vaidmenį kovojant su smurtu lyties pagrindu buvo vertinamas keturiais klausimais (žr. 7 lentelę). Beveik visi dalyviai manė, kad mokytojai gali padėti mokiniams sužinoti apie lyčių lygybę. Šis procentas svyruoja nuo 89% Lietuvoje iki 100% Kipre (skirtumas tarp šalių nėra statistiškai reikšmingas). Iš viso 97% Graikijos mokytojų mano, kad mokytojas privalo imtis veiksmų seksualiniam smurtui mokykloje pašalinti; su šia nuostata Airijoje sutiko 65% mokytojų. Beveik 80% Lietuvos mokytojų mano, kad mokytojai, pastebėję vaiko sumišimą dėl savo lytinės tapatybės, turėtų kreiptis į jo tėvus, tačiau tiek Airijoje, tiek Italijoje su šia pozicija sutiko mažiau nei pusė pedagogų.

Lyginamoji tyrimo analizė

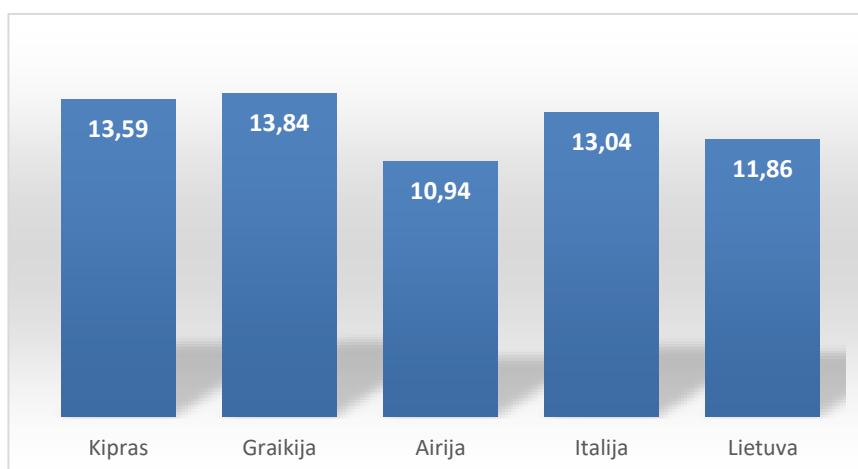
7 lentelė: Mokytojų suvokiamas vaidmuo susidūrus su smurtu lyties pagrindu

Teiginiai	Sutikimo su teiginiais procentas šalyje					Reikšmingi skirtumai
	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva	
Mokytojai turi padėti mokiniams sužinoti apie lyčių lygybę	100	95	98	96	<u>89</u>	$\chi^2 = 9,459$, $df = 4$, $p = 0,051$
Mokytojų pareiga yra imtis veiksmų siekiant pašalinti seksualinį smurtą mokykloje	89%	97%	<u>65%</u>	72%	77%	$\chi^2 = 24,628$, $df = 4$, $p < 0,001$
Mokytojai turėtų susisiekti su tėvais, kai pastebi, kad vaikas yra sutrikęs dėl savo lytinės tapatybės	59%	64%	<u>39%</u>	40%	78%	$\chi^2 = 24,518$, $df = 4$, $p < 0,001$
Pradinės mokyklos mokytojais turėtų dirbti daugiau vyrų	<u>33%</u>	38%	75%	70%	38%	$\chi^2 = 34,526$, $df = 4$, $p < 0,001$

Aukščiausias stereotipinių pažiūrų procentas paryškintas, žemiausias – pabrauktas.

Suvokiama mokytojų kompetencija reaguoti į smurtą lyties pagrindu

Mokytojų buvo klausama, kiek jie jaučiasi kompetentingi sprendami smurto lyties pagrindu problemas klasėje, pasitelkus 18 balų skalę (pvz., „Aš žinau ir galiu atpažinti įvairias smurto lyties pagrindu formas“ arba „Aš duodu pastabą mokiniui, kai ji/jis, kalbėdama/-as apie homoseksualius žmones, akcentuoja jo/jos lytinę orientaciją“) (min. 0, maks. 18). Aukštesni balai šioje skalėje atspindi didesnę suvoktos kompetencijos lygį. Rezultatai pateikiami 8 paveikslėlyje (taip pat žr. 6 lentelę).

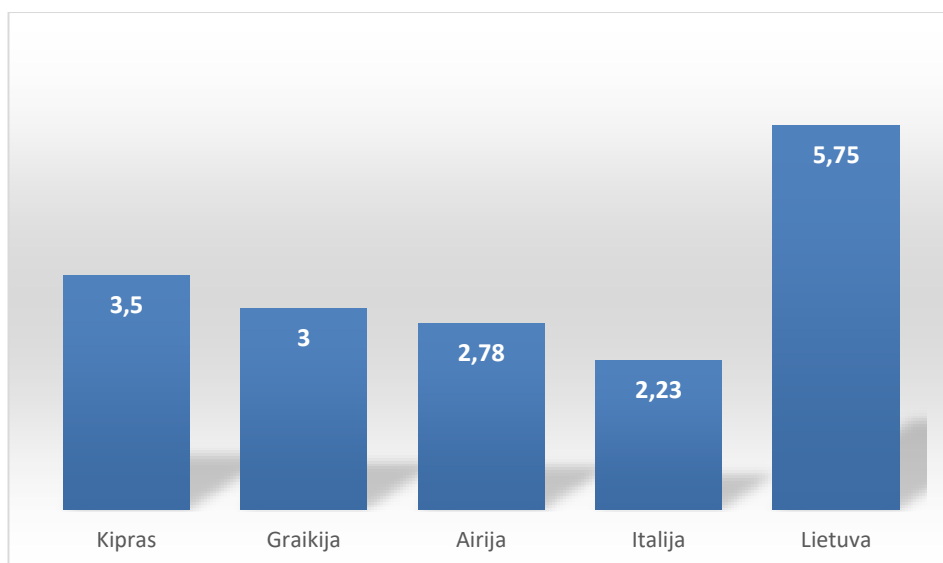
8 paveikslėlis. Mokytojų kompetencija tvarkytis su SLP, lyginant tyrime dalyvavusias šalis

Lyginamoji tyrimo analizė

Nors Airijos mokytojų polinkis į stereotipines nuostatas lyčių atžvilgiu buvo mažiausias, vidutiniškai jų suvokiamas kompetencijos lygis kovoti su smurtu lyties pagrindu buvo statistiškai reikšmingai žemesnis negu mokytojų Kipre ir Graikijoje (žr. 6 lentelę). Mokytojų atsakymai į atskirus tokio tipo klausimus pateikiami 2 priede. Apskritai didesnė dalis Airijos mokytojų manė, kad jiems reikia daugiau informacijos apie smurto lyties pagrindu padarinius, tuo tarpu dažnas Lietuvos mokytojas manė, kad jam ar jai stinga kompetencijos pataisyti stereotipinį mokinio komentarą ar dirbti su skirtingų visuomenės grupių ir socialinių sluoksnių mokiniais. Tarp mokytojų stereotipinio požiūrio lyties atžvilgiu ir suvoktos kompetencijos kovoti su smurtu lyties pagrindu koreliacijos nerasta.

Mokytojų suvokimas apie mokyklos politiką

Mokytojų požiūris į mokyklos politiką smurto (lyties pagrindu ir apskritai) atžvilgiu buvo vertinamas remiantis 9 klausimais (pvz., „Mokykloje, kurioje dirbu, yra įgyvendinamos smurto prevencijos programos“, „Aš vadovaujuosi mokyklos taisyklėmis dėl smurto lyties pagrindu, nes jos leidžia turėti visiems darbuotojams bendrą strategiją kaip reaguoti smurto lyties pagrindu atvejais“). Teigiami atsakymai buvo susumuoti ir gautas bendras balas, kuriuo įvertinama mokytojų suvokiama *mokyklos politika smurto klausimais*. Rezultatai pateikiami 9 paveikslėlyje.

9 paveikslėlis. Mokyklos politika smurto atžvilgiu skirtingose šalyse

Lyginamoji tyrimo analizė

Lietuvos mokytojai vertino, kad jų mokyklos laikosi griežtesnės politikos smurto atžvilgiu, ir šie rezultatai statistiškai reikšmingai skyrėsi nuo kitų tyrime dalyvaujančių šalių (žr. 6 lentelę). Iš viso 91% Lietuvos mokytojų teigė, jog mokykloje yra įgyvendinama smurto prevencijos programa, palyginus su vos 15% mokytojų Italijoje. Išsamesnė informacija pateikta 3 priede. Buvo nustatyta silpna koreliacija tarp mokyklų investicijos į politiką smurto atžvilgiu ir mokytojų kompetencijos kovojant su smurtu lyties pagrindu ($r = 0,325$, $p < 0,001$).

4.2 Kokybinė analizė

Siekiant išnagrinėti mokytojų patirtį ir požiūrį į netinkamą berniukų ir mergaičių elgesį vienas kito atžvilgiu buvo pasitelktos tikslinės (*focus*) grupės. Kiekvienoje šalyje buvo sudarytos dvi tikslinės grupės, kuriose dalyvavo 65 mokytojai (amžiaus grupė nuo 25 iki 62 metų). Viso dalyvių: Kipre 3 vyrai ir 8 moterys; Graikijoje – 4 vyrai ir 7 moterys; Italijoje – 2 vyrai ir 22 moterys; Airijoje – 1 vyras ir 7 moterys; Lietuvoje – 1 vyras ir 10 moterų. Bendra dalyvių mokymo patirtis svyravo nuo 3 iki 43 metų.

Šios tikslinės grupės pateikė įdomių ir vertingų įžvalgų apie mokytojų SLP suvokimą; tačiau reikėtų pažymėti, kad nedidelis tikslinių grupių dalyvių skaičius suteikia tam tikrą apribojimą. Nepaisant to, buvo išsakyta išsamių ir vertingų minčių, nes dalyviai dirbo įvairių tipų mokyklose ir turėjo skirtingos patirties. Skirtingas požiūris į smurto lyties pagrindu mastą ir paplitimą mokyklos kontekste buvo pastebimas ne tik tarp skirtingų šalių, bet ir tarp dviejų tos pačios šalies tikslinių grupių. Šis suvokiamo SLP masto ir paplitimo skirtumams įvairiose mokyklose galimai susijęs su vaikų, kuriuos moko tyrime dalyvaujantys mokytojai, amžiumi – gali būti, kad jaunesnio amžiaus vaikus mokantys mokytojai rečiau susiduria su netinkamu ar agresyviu elgesiu lyties pagrindu. Tai, kiek SLP buvo suvokiamas kaip problema dalyvių mokomose klasėse, galėjo bent iš dalies būti paveiktas regiono socialinių ir kultūrinių lūkesčių bei normų, taip pat įtakos galėjo turėti mokinių, lankančių mokyklas, kuriose dirba tyrime dalyvaujantys mokytojai, socialinis ir ekonominis kontekstas.

Mokytojų suvokimas apie berniukų ir mergaičių elgesio skirtumus mokyklos kontekste

Mokytojai suvokė žymius savo mokomų mergaičių ir berniukų elgesio, pomėgių ir mąstymo modelių skirtumus. Tikslinių grupių išvados liudija, kad mokytojai yra linkę manyti, jog berniukai yra aktyvesni, mieliau renkasi sportą ir konkurencingus žaidimus, pradeda fizines muštynes, elgiasi netinkamai ir rizikuoja. Berniukai taip pat buvo vaizduojami kaip mažiau įsitraukę į mokslus ir ne tokie dėmesingi klasėje. Apskritai buvo teigiama, kad berniukai dažniau išreiškia save ne verbaliai, bet per fizinius veiksmus ir elgseną.

Berniukai buvo vertinami kaip labiau motyvuojami neatidėliotinių tikslų ir labiau konkurencingi, tuo tarpu mergaitės – kaip labiau socialiai ir emociškai subrendusios, turinčios geresnius verbalinius įgūdžius ir pasižyminčios sudėtingesniu mąstymu nei berniukai. Airijoje greitesnė mergaičių socialinė ir emocinė branda buvo laikoma problemiška ir sukeliančia sunkumų vėlesnėse pradinės mokyklos klasėse.

Apskritai paėmus, berniukų ir mergaičių emocijų raiškos skirtumai buvo pastebėti visose tikslinėse grupėse. Paprastai berniukai buvo suvokiami kaip išreiškiantys emocijas tiesiogiai, o mergaitės – slepiančios emocijas savyje ir jas išreiškiančios vėliau. Italijos mokytojai manė, kad lūkesčiai dėl berniukų elgesio pradeda keistis ir kad šiais laikais berniukams leidžiama būti jautresniems (verksti). Apibendrinant, mokytojai savo mokines laikė ramesnėmis ir labiau linkusiomis vengti veiksmo bei konkurencijos. Dalyvių teigimu, mergaitės labiau linkusios dalyvauti ir įsitraukti į mokyklinę veiklą. Svarbu tai, kad susidūrusios su sunkumais mergaitės labiau nei berniukai yra linkusios kreiptis į mokytoją pagalbos. Mergaitės taip pat buvo suvokiamos kaip labiau linkusios į elgseną, skirtą dėmesio atkreipimui, ir labiau orientuotos į išvaizdą kitos lyties atžvilgiu, nei berniukai.

Taip pat reikėtų atkreipti dėmesį į kai kuriuos prieštaravimus skirtingų šalių išvadose. Viena vertus, nors buvo pripažįstama, kad tiek berniukai, tiek mergaitės naudoja ir fizinę, ir žodinę agresiją, berniukai buvo suvokiami kaip tie, kurie yra labiau linkę

netinkamai elgtis fiziniu būdu, o mergaitės – dažniau elgiasi netinkamai agresyviai verbaliniu būdu. Tačiau Airijos tikslinių grupių mokytojai jautė, kad mergaitėms gali būti patogiau bendrauti su berniukais fiziškai, nei berniukams – su mergaitėmis, o kai kurie mergaičių elgesio modeliai buvo pripažinti socialiai priimtinesniais, kai jais užsiima mergaitė, bet ne berniukas. Šią išvadą pakartojo ir dalyviai iš Lietuvos, kurie pabrėžė, kad, kadangi mergaičių elgesys suvokiamas kaip labiau socialiai priimtinas, mokyklos darbuotojai paprastai užmezga geresnius santykius su mergaitėmis. Italijos mokytojai taip pat jautė, kad mažiau pažangėse mokyklose mergaičių elgesys paprastai būna labiau smurtinis.

Apskritai paėmus, mokytojai pažymėjo lyčių stereotipų svarbą formuojant berniukų ir mergaičių elgseną. Tai yra, manoma, kad mokinių elgesiui su kitos lyties atstovais įtakos turi lyčių stereotipai, kurių jie mokosi savo namų aplinkoje bei platesniuose socialiniuose ratuose. Vis dėlto, nepaisant suvokiamų skirtumų tarp berniukų ir mergaičių elgsenos, reikėtų pažymėti, kad mokytojai, ypač Graikijos tikslinėje grupėje, taip pat jautė, kad jų elgsenai klasėje (ypač – nederamai) įtakos turi ir asmeninės savybės, interesai ir socialiniai įgūdžiai, ir kad visi mokiniai, nepaisant lyties, gali elgtis netinkamai, agresyviai ir nedrausmingai.

Nemalonūs ar nederami dalykai, kuriuos mokiniai daro ar sako lyties atžvilgiu

SLP paplitimo mokykloje atvejais, kuriuos minėjo mokytojai, buvo naudojama fizinė ir žodinė agresija, atskirtis ir piktybiškas kitų mokinių komentavimas bei erzinimas. Mokytojų nuomone, amžius – svarbus netinkamo elgesio klasėje atsiradimo veiksnys, o jaunesnių vaikų elgesį mažiau lemia stereotipai, todėl jis buvo panašesnis SLP atžvilgiu (nepriklausomai nuo lyties). Tačiau apskritai berniukai buvo dažniau charakterizuojami kaip aktyviai agresyvūs, bandantys panaudoti galią ar išreikšti savo paslėptą seksualumą, tuo tarpu mergaitės labiau linkusios būti pasyviai agresyvios, elgtis valdingai, erzinti ar apkalbinėti. Įžeidžiančios kalbos vartojimas buvo laikomas plačiai paplitusia problema, būdinga abiem lytims.

Nemalonūs ar nederami dalykai, kuriuos berniukai daro ar sako mergaitėms

Mokytojų nurodomas netinkamas berniukų elgesys apėmė fizinę ir verbalinę agresiją (pvz., keiksmazodžius, stumdymą, žnaibymą, mušimą, spardymą), ir tai buvo suprantama kaip priemonė, kuria siekiama valdyti kitus. Nederamas berniukų elgesys kitų berniukų atžvilgiu buvo suvokiamas kaip labiau fizinis, o mergaičių atžvilgiu berniukai dažniau pasitelkė netinkamą psichologinį ar verbalinį elgesį. Ypattingai mokytojai iš Kipro pastebėjo, kad, kai berniukas smurtauja prieš mergaitę, jis nesitiki, kad mergaitė sureaguos agresyviai. Dar viena mokytojų iškelta problema – berniukų šaipymasis iš mergaičių, erzinimas dėl fizinės išvaizdos ar higienos trūkumo. Be to, mokytojai kalbėjo apie berniukų seksualinio elgesio atvejus, tokius kaip seksualiniai komentarai, seksualizuota kalba, seksualiai agresyvus elgesys ir nešvankūs žvilgsniai, piešiniai bei žodžiai, skirti šokiruoti mergaites. Lietuvių tikslinėje grupėje dalyvavę mokytojai manė, kad netinkamą elgesį (pvz., fizinę ir žodinę agresiją) šiame amžiuje motyvuoja slepiamo seksualumo iškilimas į paviršių. Kitaip tariant, berniukai netinkamai elgiasi su mergaitėmis, kurios jiems patinka. Airijos mokytojai manė, kad netinkamas berniukų elgesys mergaičių atžvilgiu gali būti ne toks akivaizdus mokytojui ir vykti internete. Vis dėlto, nepaisant teiginių apie nemalonų ir nederamą berniukų elgesį, mokytojai pastebėjo, kad jie taip pat linkę elgtis su mergaitėmis globėjiškai.

Nemalonūs ar nederami dalykai, kuriuos mergaitės daro ar sako berniukams

Mergaičių netinkami veiksmai berniukų atžvilgiu apėmė verbalinį erzinimą ir patyčias, taip pat – dominuojantį elgesį žaidimų metu. Mokytojai manė, kad mergaitės prieš berniukus paprastai nesiima tiesioginio smurto, nors Lietuvos mokytojai pastebėjo, kad jos tampa fiziškai agresyvesnės berniukų atžvilgiu. Vis dėlto manoma, kad mergaitės dažniau naudojasi psichologiniu smurtu, pavyzdžiui, apšnekinejimu ar šaipymusi iš berniukų, pasitelkdamos netiesiogines patyčių formas ir pasyviai agresyvų elgesį, kad išreikštų nepasitenkinimą ar pademonstruotų savo galią.

Netinkamas mergaičių elgesys taip pat buvo apibūdintas kaip provokuojantis (pvz., siekiantis iššaukti reakciją) ir nukreiptas į tikslą, ypač į tuos vaikus, kurie laikomi pažeidžiamesniais ar socialiai atskirtais.

Nederamo mokinių elgesio pasekmės

Apskritai manoma, kad SLP mokyklos aplinkoje mokiniams turi didelę įtaką, nepriklausomai nuo jų lyties. Mokytojų pastebėti SLP padariniai dažniausiai būna neigiami ir traumuojantys: tiek psichologiniai / emociniai (nepasitikėjimas, depresija, nerimas, pažeminimas, sugniuždytas pasitikėjimas savimi, savivertės problemos ir kt.), tiek fiziniai (mėlynės, pilvo ir galvos skausmai), tiek socialiniai. Taip pat manoma, kad SLP skatina smurtinį ir antisocialų elgesį bei prisideda prie tolesnio ir (arba) atsakomojo agresyvaus ir smurtinio elgesio viešai arba privačiai. Mokytojai taip pat manė, kad SLP gali neigiamai paveikti mokinių įsitraukimą į pamokas, prisidėti prie mažėjančios motyvacijos ir nedėmesingumo klasėje. Taip pat buvo nurodomos trumpalaikės ar ilgalaikės pasekmės, susijusios su pasyvesniu dalyvavimu, prastu lankomumu, ateities ambicijomis ir netgi profesijos pasirinkimu.

Tikslinėse grupėse buvo pabrėžti skirtumai tarp berniukų ir mergaičių reakcijos į SLP. Pavyzdžiui, kai netinkamo elgesio taikinyis – berniukas, mokytojai pastebėjo tolesnę agresiją kaip pagrindinę ar tikėtiną pasekmę. Taip pat buvo pastebėta, kad berniukai jaunesniame amžiuje labiau linkę nusiminti, jeigu juos nuskriaudžia kitas berniukas; tačiau berniukai taip pat buvo suvokiami kaip greitai išsprendžiantys tarpusavio konfliktus. Kita vertus, mokytojai jautė, kad kai priekabiuojama prie mergaičių, jų reakcija dažnai priklauso nuo to, kas yra smurtautojas. Tai reiškia, kad mergaitės yra linkusios reaguoti agresyviau, kai prieš jas smurtauja kita mergaitė, tačiau jos reaguoja jautriau ir dažniau netenka pasitikėjimo savimi, kai nukentėja nuo berniuko patyčių ar priekabių. Mokytojai manė, kad berniukai, nukentėję nuo mergaitės smurto ar priekabių, yra linkę nusiminti; tačiau tai paprastai pasireiškia privačioje aplinkoje, bet

ne mokykloje. Galima numanyti, kad suaugusieji berniukams liepia „elgtis vyriškai“, valdytis ir viską nuleisti juokais, jei prieš juos smurtauja mergaitė.

Mokytojų nuomone, mergaitėms, patyrusioms berniuko užgaules ar priekabes, kaip pasekmė kyla socioemociniai ir (arba) savigarbos sunkumai bei agresija. Mokytojai svarstė, kad susidūrimas su SLP gali sumažinti mergaičių jautrumą ir padidinti riziką elgtis netinkamai, taip pat – seksualinio aktyvumo tikimybę, šitaip padidinant riziką patirti dar daugiau patyčių ir viktimizacijos. Manoma, kad jaunesniame amžiuje priekabiavimas mergaitėms daro žalingesnę poveikį, jei prieš jas smurtauja kita mergaitė. Mergaitės taip pat buvo laikomos tikėtiniu atskirties ir kitų mergaičių patyčių taikiniu; jos gali elgtis agresyviau su kitomis mergaitėmis, kurios jas aktyviai ar pasyviai skriaudžia. Kai mergaites skriaudžia kitos mergaitės, jos gali būti pašalintos iš grupės ir atstumtos. Arba tapti agresyvesnės kitų mergaičių, kurios jas aktyviai ar pasyviai skriaudžia, atžvilgiu.

Apskritai buvo manoma, kad SLP padariniams turi įtakos ir vaiko būdas, raidos stadija, socialiniai įgūdžiai ir paties įvykio pobūdis. Vienoje tikslinėje grupėje buvo aptartos galimos teigiamos netinkamo vaikų elgesio pasekmės, nes buvo manoma, kad toks netinkamas elgesys padeda mokiniams suprasti savo pačių norus ir poreikius, be to, suteikia jaunesniems vaikams galimybę pažinti save ir savo tapatybę.

Netinkamo mokinių elgesio priežastys

Giluminės SLP priežastys, kurias identifikavo mokytojai, buvo vyraujančios kultūrinės normos, pažiūros, socialinė patirtis ir medijos, taip pat – vaiko raidos stadija ir sugebėjimai. Mokytojai manė, kad jauniems žmonėms didžiausią įtaką daro aplinkui matomas elgesys, kurį jie imituoja. Taigi jų netinkama elgsena yra suformuota jų patirties ir jų kopijuojamų elgesio modelių. Ypač, mokytojų nuomone, tai pasakytina apie mokinių agresiją ir stereotipines nuostatas: to išmokstama šeimoje (patiriama namuose), socialinėje aplinkoje ir iš kultūros, žiniasklaidos ir virtualios realybės bei pasakų. Apskritai paėmus, buvo manoma, kad šeima ir žiniasklaida

vaidina pagrindinį vaidmenį formuojantis netinkamam berniukų ir mergaičių elgesiui; kompiuteriniai žaidimai buvo įvardyti kaip dar viena galima tokio elgesio – bet tik tarp berniukų – priežastis. Buvo nustatyta, kad tėvai, ypač tėčiai, neigiamai modeliuoja stereotipinį elgesį ir požiūrį į moteris bei jų vaidmenis visuomenėje. Be to, nepakankama tėvų priežiūra ar vaikų prieigos prie socialinės žiniasklaidos, žaidimų ir (arba) televizijos turinio kontrolė taip pat buvo įvardijama kaip problemiška formuojant neigiamai orientuotą ir (arba) žalingą požiūrį į lytį. Mokytojai taip pat manė, kad netinkamo elgesio ir neigiamo požiūrio lyties atžvilgiu atsiradimui įtakos turi bendraamžių grupės. Dalyviai jautė, kad bent kai kuriuose regionuose (pvz., urbanizuotose vietovėse) neigiami lyčių stereotipai mažėja. Buvo aptarta, kad bendruomenės sąlygos taip pat daro įtaką smurto lyties pagrindu paplitimui ir sociokultūrinėms normoms.

Mokyklos vaidmuo ir mokytojų požiūris, ypač ankstyvaisiais mokykliniais metais, buvo laikomas esminiu sprendžiant smurto lyties pagrindu klausimą. Tačiau mokytojai pažymėjo, kad stereotipus neretai gali pastiprinti patys pedagogai – tuo, kaip bendrauja su savo ugdytiniais ir ko iš jų tikisi; mokytojai taip pat gali priminti vaikams lyčių stereotipinius vaidmenis ir nesąmoningai už juos apdovanoti arba bausti. Lūkesčiai formuojami nuo jauno amžiaus, o mokytojai savo mokiniams yra svarbūs elgesio modeliai, galintys formuoti jų elgesį teigiamais ar neigiamais būdais. Todėl mokytojų puoselėjamos išankstinės socialinės nuostatos gali turėti reikšmingą žalingą poveikį. Dalyviai pabrėžė, kad pedagogams šioje srityje trūksta būtinų žinių, o tai gali lemti nepakankamą prevenciją ir (arba) neefektyvią mokytojų reakciją į smurtą lyties pagrindu.

Tipinės suaugusiųjų reakcijos į netinkamą mokinių elgesį

Mokytojai taip pat apibūdino tipiškas suaugusiųjų reakcijas į netinkamą mokinių elgesį. Jie pabrėžė, kad griežtos ar neigiamos drausminimo strategijos, tokios kaip išbarimas, papeikimas arba pažeminimas yra neveiksmingos SLP atveju; taip pat buvo

aptarti potencialiai probleminiai metodai, sustiprinantys mokinių lyčių stereotipus (pvz., su mergaitėmis reikia elgtis „kaip su moterimis“; berniukai privalo „būti vyrais“). Daugeliu atvejų mokytojai pažymėjo, kad suaugusieji yra labiau linkę toleruoti netinkamą mergaičių elgesį. Mokytojai pasakojo, kad tėvų pastangos kovoti su netinkamu berniukų elgesiu pasireiškia kaip barimas ir (arba) bausmės. Mokytojai taip pat pastebėjo, kad tėvai dažnai bando pateisinti netinkamą savo vaikų elgesį kaip išprovokuotą, be to, jie linkę kartoti aksiomą, esą berniukai privalo niekada neskriausti mergaičių („Mergaitės mušti nevalia, net su gėle“). Apskritai, mokytojų ir kitų suaugusiųjų reakcija į netinkamą elgesį buvo siejama su jiems patiems nuo mažens diegtais lyčių stereotipais, kuriuos jie perkelia mokiniam. Kitaip tariant, berniukui paprastai liepiama „būti vyru ir susiimti“, tuo tarpu mergaitės, kuri praneša apie SLP mokyklos aplinkoje, žodžiais neretai netikima. Taigi kultūrinis požiūris ir paplitę lyčių stereotipai buvo suvokiami kaip prisidedantys prie asmeninių iššūkių, su kuriais SLP situacijose susiduria vaikai, ir kurie neleidžia jiems pasisakyti ir atskleisti netinkamo elgesio ir (arba) bendravimo atvejų.

Mokyklų veiksmai, skirti mažinti netinkamą vaikų elgesį

Žemiau pateikiame mokytojų įsitikinimus apie esamus ir (arba) būtinus veiksmus, skirtus sumažinti ir (arba) užkirsti kelią netinkamam mokinių elgesiui:

- Netinkamas mokinių elgesys, nepriklausomai, ar tai berniukai, ar mergaitės, negali būti toleruojamas;
- Su visais mokiniais turėtų būti elgiamasi vienodai, nepriklausomai nuo jų lyties;
- Kiekvienas vaikas turėtų būti gerbiamas ir vertinamas bei skatinamas būti savimi.

Konkretūs veiksmai, įgyvendinami mokyklose, siekiant sumažinti diskriminacinį mokinių elgesį

- Aiški politika dėl SLP, siekiant kurti aplinką, kurioje netinkamas elgesys netoleruojamas;
- Vyriausybės patvirtinta politika, kurią privalo įgyvendinti visos mokyklos;
- Politika, užtikrinanti socialinio ir asmeninio ugdymo bei sveikatos švietimo ir sveikų santykių bei socio-emocinių programų įgyvendinimą;
- SLP atvejų valdymo gairės.

Rekomendacijos mokyklos lygmeniu

- Bendras mokyklos informuotumas apie SLP:
  - Įdarbinkite asmenį, išklausiusį mokymus lyčių lygybės ir konfliktų sprendimo klausimais;
  - Peržvelkite mokyklos renginius. Pvz., vertėtų atsisakyti aspektų, kurie gali būti pagrįsti lyčių stereotipais (rožinė mergaitėms, mėlyna berniukams ir t.t.) ir naudokite neutralius lyties atžvilgiu elementus;
  - Organizuokite šeimos dienas, o ne Motinos ar Tėvo dieną, kvieskite dalyvauti ne tik vaikų tėvus;
  - Skatinkite kultūrinę įvairovę (nes daugelis mokinių yra kilę iš skirtingų kultūrinių sluoksnių, įvairių tapatybių).
- Personalas turėtų tapti pavyzdžiu:
  - Skatinkite įvairovę ir į(si)traukimą;
  - Venkite segregacijos lyties pagrindu;
  - Rodykite pavyzdį.

Lyginamoji tyrimo analizė

- Personalo mokymai:
  - Didinkite visų švietimo sistemos darbuotjų (direktorių, mokytojų, švietimo politikos formuotojų ir kt.) sąmoningumą ir žinias;
  - Organizuokite mokymus visiems darbuotojams SLP, lyčių stereotipų, lygybės skatinimo ir kt. klausimais;
  - Didinkite mokytojų norą daugiau sužinoti ir suprasti apie SLP, organizuodami labiau patyriminius, praktinius seminarus, o ne remdamiesi vien teoriniu mokymu;
  - Padėkite mokytojams ir kitiems mokyklos darbuotojams kovoti su netinkamu ir agresyviu SLP.
- Tėvų įtraukimas:
  - Kurkite namų-mokyklos ryšį ir teigiamus tėvų-mokytojų santykius;
  - Teikite tėvams informaciją apie SLP;
  - Susisiekite su tėvais po kiekvieno SLP atvejo.

Rekomendacijos klasės lygiu

- Spręskite kiekvieną SLP atvejį:
  - Po incidento švieskite mokinius ir jų tėvus apie priimtina elgesį ir standartus, kuriuos nustato mokyklos politika;
  - Norėdami pašalinti neigiamą elgesį ir nustatyti galimas tokio elgesio priežastis, vertinkite kiekvieną atvejį individualiai ir vykdykite tęstinį dialogą su vaiku;
  - Leiskite vaikui tyrinėti naują lytiškumo sampratą, kurios jis gali nerasti šeimos aplinkoje;
  - Suteikite mokiniams moralinę paramą ir padėkite jiems emociškai susidoroti su netinkamo elgesio patirtimi.

Lyginamoji tyrimo analizė

- Įtraukite mokinius:
  - Pasistenkite, kad mokymai apie SLP būtų patrauklesni, pasitelkdami technologijas ir kviestinius ekspertus;
  - Venkite nuobodaus dėstymo, naudokitės šiuolaikinėmis technologijomis;
  - Pasitelkite teigiamo pastiprinimo technikas;
  - Išbandykite problemos sprendimo metodiką (pvz., atvejų analizę, vaidmenų žaidimus, grupinį mokymąsi, mišrias komandas, nestereotipines pagal lytis veiklas).

Trumpa santrauka

Apibendrinant, buvo rasta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp penkių šalių mokytojų požiūrių į lytiškumą. Daugiausia lyčių stereotipų buvo rasta Italijoje; toliau sekė Graikija, Kipras ir Lietuva. Nors Airijos mokytojai minėjo mažiausiai stereotipų, susijusių su lytimi, ši grupė taip pat jautėsi mažiausiai kompetentinga spręsti su SLP susijusias problemas, lyginant su kitų šalių kolegomis. Lietuva iš kitų dalyvaujančių šalių išsiskyrė tuo, kad turi aiškiai apibrėžtą nacionalinę smurto prevencijos mokyklose politiką, tačiau joje nėra skirta konkrečiau dėmesio SLP. Iš tiesų kokybiniai duomenys rodo, kad mokytojams ir mokykloms šioje srityje trūksta strategijos ir rekomendacijų. Pažymėtina, kad mokytojų reakcija į netinkamą mokinių elgesį gali būti neefektyvi ir sustiprinti lyčių stereotipus bei SLP, o trūkstant specializuoto rengimo mokytojai gali būti nepasirengę susidurti su SLP arba užkirsti jam kelią mokyklos kontekste.

5. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. MOKYKLŲ DIREKTORIAI

Tyrime dalyvavo 44 direktoriai (mokyklų, kuriose ugdomi 8-12 metų mokiniai, vadovai) iš 5 šalių: 10 direktorių iš Kipro (5 vyrai, 5 moterys), 7 direktoriai iš Graikijos (3 vyrai, 4 moterys), 10 direktorių iš Airijos (5 vyrai, 4 moterys, 1 nenorėjo nurodyti lyties), 7 direktoriai iš Italijos (3 vyrai, 4 moterys) ir 10 direktorių iš Lietuvos (3 vyrai, 7 moterys). Dalyvių amžius svyravo nuo 35 iki 64 metų (vidutinis amžius – 52 metai). Dalyvių direktoriaus darbo patirtis svyravo nuo 4 mėnesių iki 30 metų, o mokyklos dydis – nuo 7 iki 150 mokytojų ir 55-1200 mokinių.

	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva
Amžiaus vidurkis (metais)	50,7	51,6	49,4	54,7	54,8
Direktoriaus darbo vidurkis (metais)	7,8	18,7	8,8	12,9	10,5
Mokytojų skaičius (vidurkis)	19	21	-	95	61
Mokinių skaičius (vidurkis)	176	297	-	809	707

Interviu būdu siekta atskleisti mokyklų direktorių požiūrį ir supratimą apie smurtą lyties pagrindu. Didžioji dalis pokalbių vyko tiesiogiai, nors keli interviu buvo atlikti telefonu arba internetu. Direktorių buvo klausiama apie jų mokyklose vykdomą smurto prevencijos politiką, SLP prevenciją ir paramą mokytojams bei (arba) jų apmokymo galimybes šioje srityje.

Mokyklų politika ir veiksmai smurto prevencijos atžvilgiu

Iš pokalbių su direktoriais paaiškėjo keletas prieštaringų išvadų. Konkrečiau, kai kurie direktoriai pažymėjo, kad jų mokyklos turi nusistovėjusią ir paviešintą (pvz., interneto svetainėse, informacijoje tėvams) politiką, kaip mokyklos darbuotojai turėtų reaguoti

į smurto atvejus. Tačiau kitose mokyklose to nebuvo: šių mokyklų direktoriai pabrėžė, kad specialios smurto politikos jų mokykla nesilaiko ir remiasi nacionalinėmis gairėmis. Tais atvejais, kai mokyklos vykdė smurto prevencijos politiką, į ją labai retai būdavo įtraukti konkretūs veiksmai SLP atžvilgiu. Iš tikrųjų reikėtų pažymėti, kad respondentai nelabai aiškiai suprato sąvoką „smurtas lyties pagrindu“. Toliau pateikiama informacija apie visų tyrime dalyvavusių šalių išvadas:

Kipras. Mokyklos paprastai neturi rašytinės smurto lyties pagrindu politikos, tačiau yra nacionalinės gairės, taikomos visoms Kipro mokykloms, kur užsimenama ir apie SLP.

Graikija. Kai kurios privačios mokyklos turi savo reglamentus, kaip reaguoti į smurto atvejus, tačiau jie neišskiria SLP. Valstybinėse mokyklose reglamentai, kaip reaguoti į smurtą mokykloje, pasitaikė retai.

Airija. Dauguma direktorių teigė nesilaikantys jokios konkrečios politikos, kuria būtų siekiama užkirsti kelią SLP arba reaguoti į smurto atvejus mokykloje. Respondentai nurodė, kad smurtas lyties pagrindu sulaukia tokios pačios reakcijos, kaip ir bet koks kitas smurtinis įvykis (pvz., įgyvendinant mokyklų kovos su patyčiomis politiką, mokyklos elgesio / drausmės kodeksą arba „Orumo darbe“ politiką).

Italija. Kai kurie direktoriai teigė, kad jų mokyklos turi specialius reglamentus kaip kovoti su smurtu mokykloje, o kitos mokyklos tokios politikos neturi. Visi mokyklų direktoriai sutiko, kad svarbu imtis veiksmų siekiant užkirsti kelią smurtui lyties pagrindu mokyklose. Prevencinis darbas turėtų apimti darbą su mokytojais ir tėvais.

Lietuva. Dauguma respondentų nurodė, kad jų mokyklos vidaus dokumentais yra patvirtinusios kovos su patyčiomis priemones, kurios apibūdina tinkamą reagavimą į patyčių ir smurto atvejus, tačiau SLP minimas nebuvo. Buvo paminėtos mokyklos vaiko gerovės komisijos, tiriančios patyčių ir smurto atvejus, taip pat bendresnė mokyklų vykdoma patyčių ir smurto prevencijos veikla (nors ji nebuvo vertinama kaip specifinė SLP atžvilgiu).

Mokytojų dalyvavimas SLP mokymuose

Tik nedidelis respondentų skaičius, neatsižvelgiant į šalį, pranešė, kad jų mokyklos mokytojai buvo lankę mokymus arba gavę specialių žinių apie SLP prevenciją. Tačiau kiti pažymėjo, kad mokyklos darbuotojai sulaukia paramos arba lanko mokymus, susijusius su smurto mokykloje prevencija ir mažinimu.

Kipras. Dauguma mokyklų direktorių negalėjo atsakyti, ar jų mokyklos darbuotojai (mokytojai) dalyvavo kokiuose nors mokymuose apie smurtą lyties pagrindu.

Graikija. Mokytojai turi galimybę lankyti lyčių lygybės ir kovos su patyčiomis mokymus; tačiau direktoriai manė, kad mokytojai dažnai nėra motyvuoti juose dalyvauti.

Airija. Visi nurodė, kad Airijoje nėra oficialių nuostatų, įpareigojančių mokyklų darbuotojus informuoti arba siųsti į mokymus apie SLP.

Italija. Direktoriai teigė, kad kai kurie jų mokyklos darbuotojai dalyvavo SLP prevencijos mokymuose. Vis dėlto buvo pastebėta kliūčių personalo mokymui, įskaitant ribotus finansinius išteklius, mokytojų susidomėjimo ar pasirengimo stoką ir vyraujančias išankstines nuostatas bei kultūrinius barjerus. Vienas direktorius pasakojo apie savo mokyklos politiką lytiškumo klausimais, įskaitant veiklos su mokiniais įgyvendinimą, nagrinėjant lyčių vaidmenis ir stereotipus.

Lietuva. Direktoriai teigė, kad jų mokyklų darbuotojai nedalyvavo jokiuose mokymuose, skirtuose konkrečiai SLP, tačiau kai kuriose mokyklose buvo organizuojami mokymai patyčių tema.

Mokyklų vaidmuo įgyvendinant SLP prevenciją ir teikiant paramą mokiniams (8-12 metų amžiaus)

Nors dauguma mokyklų direktorių sutiko, kad mokyklos vaidina svarbų vaidmenį užkertant kelią SLP, tai ne visada buvo įgyvendinama, o kai kurie direktoriai (ypač Airijoje) abejojo, ar mokyklose apskritai derėtų nagrinėti SLP problemą. Dauguma dalyvių taip pat manė, kad reikalingi papildomi darbuotojų mokymai, kurie padėtų ugdyti teigiamą požiūrį ir kovoti su lyčių nelygybe. Direktorių pasiūlymai, kaip spręsti SLP problemą 8-12 metų mokinių grupėje, aprašyti žemiau:

Kipras. Užsiėmimai su mokiniais turėtų atitikti jų amžių ir būti pagrįsti neformalia metodika, kurią galėtų įgyvendinti mokyklos personalas per jau egzistuojančias sveikatos ugdymo pamokas.

Graikija. Direktoriai svarstė, kad švietimas apie SLP turėtų apimti sąmoningumo didinimo iniciatyvas ir siekti pakeisti lyčių stereotipus. Konkrečiai siūloma veikla: mišrios sporto komandos, užduočių delegavimas nepriklausomai nuo lyties, užduočių kaitaliojimas ir lygybės iniciatyvos.

Airija. Apskritai Airijos mokyklų direktoriai manė, kad SLP šioje amžiaus grupėje yra ypatingai keblus klausimas dėl savo jautraus ir provokuojančio pobūdžio. Dalyvių nuomone, bet kokios intervencijos turėtų būti pozityvios, tobulinančios įgūdžius, būtinus užmegzti teigiamus, sveikus santykius ir ugdyti savimone, taip pat įgalinančios suvokti lyčių diskriminacijos ir stereotipų poveikį. Kaip potencialus metodas buvo įvardyti grupiniai užsiėmimai, kuriuose būtų galima užsiimti mokymu apie SLP, taip pat – vaidmenų žaidimas kaip aktyvus metodas, kuris padėtų mokyti lygybės ir griauti stereotipus.

Italija. Direktoriai siūlė prevencijos metodus, skirtus specialiai 8-12 metų mokiniams: naudoti meninę raišką, žvelgti į istoriją per lyties prizmę, identifikuoti svarbias moteris istorijoje ir moksle, didinti sąmoningumą apie moterų seksualizavimą, kuo daugiau dėmesio skirti nesmurtiniam elgesiui ir tarpkultūrinių kompetencijų ugdymui.

Lyginamoji tyrimo analizė

Lietuva. Lietuvoje buvo pasiūlyta į lytiškumą orientuotas temas integruoti į esamas ugdymo programas ir konkrečias pamokas bei suteikti mokytojams daugiau laisvės sprendžiant SLP problemas mokyklos aplinkoje.

Trumpa santrauka

Mokyklų direktorių apklausos duomenys rodo, kad mokyklose trūksta susistemintų gairių ir privalomų mokymų, susijusių su SLP. Akivaizdu, kad reikalingas daugiapakopis edukacinis požiūris, kuris būtų grindžiamas pozityvia morale ir patenkintų mokytojų, mokinių ir tėvų poreikius. Kai kuriose šalyse pastebimas didelis atotrūkis tarp privataus ir viešojo sektoriaus; privačios mokyklos vykdo daugybę konkrečių ir modernių smurto prevencijos ir socialinių įgūdžių ugdymo iniciatyvų, o valstybinės mokyklos turi remtis vyriausybės iniciatyvomis ir gairėmis, kurių dažnai nepakanka arba nėra visai. Kai kurie mokyklų direktoriai manė, kad mokytojams reikalingas švietimas apie SLP ir parama mokiniams. Vis dėlto dalis direktorių reagavo abejingai arba gynybiškai, ir tai gali reikšti galimus iššūkius sprendžiant SLP problemą mokyklose.

6. LYGINAMOJI TYRIMO ANALIZĖ. POLITIKOS FORMUOTOJAI

Buvo apklausti pagrindiniai suinteresuoti asmenys, atsakingi už lyčių lygybės politikos plėtojimą. Iš viso tyrime dalyvavo 46 politikos formuotojai iš 5 šalių: 9 iš Kipro (2 vyrai, 6 moterys, 1 nenorėjo nurodyti lyties), 9 iš Graikijos (2 vyrai, 7 moterys), 10 iš Airijos (4 vyrai, 5 moterys, 1 nenorėjo nurodyti lyties), 8 iš Italijos (2 vyrai, 4 moterys, 2 nenorėjo nurodyti lyties) ir 10 iš Lietuvos (4 vyrai, 6 moterys). Šie politikos formuotojai dirbo valstybinėse įstaigose (pvz., parlamento nariai, ministrai, viceministrai, jų patarėjai) arba regioniniame ar savivaldybių lygmenyje (pvz., merai, miesto tarybų nariai, jų patarėjai). Dalyvių amžius svyravo nuo 33 iki 68 metų (amžiaus vidurkis – 47 metai).

Siekiant išsiaiškinti politikos formuotojų poziciją (požiūrį ir supratimą) smurto lyties pagrindu klausimu, buvo atlikti pusiau struktūruoti kokybiniai interviu. Dažniausiai pokalbiai vykdavo tiesiogiai; tačiau kai kurie buvo atlikti telefonu ar internetu. Pokalbiai atskleidė politikos formuotojų požiūrį į SLP paplitimą jų pačių šalyje / regione, pagrindines SLP priežastis ir (arba) papildomus veiksnius, prevencijos priemones / strategijas šalyje ir mokyklų vaidmenį jas įgyvendinant, ypač kalbant apie pradinių klasių mokinius (8-12 metų vaikus).

Politikos formuotojų požiūris į SLP

Problemos mastas ir paplitimas. Politikos formuotojų požiūris į SLP ženkliai skyrėsi. Lietuvoje politikos formuotojai manė, kad SLP reikėtų vertinti kaip bendresnės smurto problemos komponentą, tuo tarpu kiti SLP suvokė kaip svarbią ir neatidėliotiną problemą, plačiai paplitusią visuomenėje (Kipras, Graikija, Airija,

Italija). Be to, buvo pabrėžiama, kad vyriausybė šiam klausimui neskiria pakankamai reikšmės; apie SLP nėra surinkta pakankamai informacijos ir statistinių duomenų.

SLP priežastys. Politikos formuotojai minėjo įvairias SLP priežastis. Apskritai SLP buvo suvokiamas kaip išmoktas elgesys, susijęs su vyraujančiomis kultūrinėmis normomis bei lyčių stereotipais, atsirandančiais dėl stiprios patriarchalinės kultūros ir (arba) religinės įtakos. Kaip galimos giluminės priežastys buvo akcentuojama socialiniai „tradicinio“ moteriškumo ir vyriškumo lūkesčiai šeimoje ir apskritai visuomenėje, bei jų pastiprinimas švietimo sistemoje. Taip pat buvo pabrėžiama mokinių ugdymo stoka lyčių lygybės klausimais. Buvo svarstoma, kad smurto ciklą ir negatyvių stereotipų pastiprinimą lemia socialiniai veiksniai, tokie kaip narkotikų vartojimas, smurto namuose ir bendruomenėje pavyzdžiai ir netinkami elgesio modeliai.

Įgyvendinami SLP prevencijos veiksmai

Reikia pažymėti, jog kai kurie respondentai nemanė, kad gali įvardinti kokią nors konkrečią tikslingą programą kaip atsaką į SLP problemą savo šalyje ar regione, o kiti teigė, kad tam tikras atsakas yra, tačiau šioje srityje trūksta prevencinių veiksnių. Kai kurie respondentai paminėjo Stambulo konvencijos ratifikavimą ir kitų lyčių lygybės įstatymų priėmimą kaip priemones, įgyvendinamas nacionaliniu lygiu. Taip pat buvo pabrėžiama būtinybė turėti nacionalinius veiksnių planus dėl lyčių lygybės ir valstybės finansuojamas institucijas, atsakingas už kovą su SLP, bei nevyriausybinių iniciatyvų, susijusių su SLP prevencija ir paslaugų teikimu SLP aukoms, vaidmuo. Daugiau detalių pateikiama žemiau:

Kipras. Svarbus Švietimo ir kultūros ministerijos vaidmuo: sveikatos ugdymo kaip dėstomo dalyko įtraukimas į pradinio ir vidurinio ugdymo programas; Nacionalinė smurto prevencijos ir kovos su juo mokyklose strategija (2018–2022). Taip pat – Stambulo konvencijos ratifikavimas, naujo įstatymo projekto dėl priekabiavimo ir persekiojimo pristatymas parlamentui, Nacionalinis vyrų ir moterų lygybės veiksnių planas, Nacionalinis nukreipimo mechanizmas – prekybos žmonėmis atvejų vadovas

(2016). Pabrėžtas NVO vaidmuo teikiant paslaugas, didinant visuomenės sąmoningumą ir atliekant su SLP susijusius tyrimus.

Graikija. Lyčių lygybės generalinis sekretoriatas, deja, turi ribotą poveikį visuomenei, nes trūksta finansinių išteklių ir vyriausybės paramos. Sąmoningumo didinimas per paskaitas ir kampanijas paprastai veikia kaip privačios iniciatyvos (inicijuojamos Įmonių socialinės atsakomybės, NVO, tėvų asociacijų, miesto tarybų ir t.t.). Šie veiksmai paprastai susiję su patyčiomis ir (arba) rasizmu ir (arba) lyčių lygybe, bet ne tikslingai su SLP – be to, jie reaktyvūs, o ne proaktyvūs, stokoiantys sisteminio požiūrio.

Airija. Nacionalinė smurto šeimoje ir lyties pagrindu strategija, Nacionalinė moterų ir mergaičių strategija bei LGBTI+ nacionalinė jaunimo strategija laikomos teigiamomis iniciatyvomis siekiant lyčių lygybės. Tačiau veiksnių, kurių Airijoje imamasi nacionaliniu lygiu, nepakanka. Visuomenės informavimo kampanijos atrodo veiksmingos, tačiau negausios ar nepakankamai plataus masto. Lėtas perėjimas nuo vienos lyties mokyklų reiškia teigiamą žingsnį labiau įtraukiančios ir tolerantiškos visuomenės link.

Italija. Daugiau dėmesio skiriama persekiojimui, moterų žudymams ir baudžiamosioms procedūroms. Atnaujintas Nacionalinis kovos su smurtu prieš moteris veiksnių planas ir regioninių valdžios institucijų iniciatyvos siekiant užkirsti kelią SLP aukoms ir jas apsaugoti. Įgyvendintos Švietimo ministerijos reguliavimo priemonės, skirtos mokykloms ir mokytojams, tokios kaip Įstatymas 29/2017 Nr. 71 dėl nepilnamečių apsaugos ir prevencijos nuo elektroninių patyčių. Lytiškumas buvo įtrauktas į Geros mokyklos įstatymą, kuris sukėlė tam tikrą kontroversiją.

Lietuva. Buvo paminėta Lygių galimybių kontrolieriaus įstaiga ir Apsaugos nuo smurto artimoje aplinkoje (smurto prieš moteris ir vaikus) įstatymas, tačiau kai kurie respondentai sakė nepastebėję jokios SLP prevencijos – vyksta tik smurto prevencija apskritai. Kiti teigė, kad SLP prevencija nėra vykdoma, tačiau egzistuoja reagavimo į

smurto atvejus sistema (intervencija). Taip pat paminėtos nevyriausybinių organizacijų iniciatyvos prevencijos srityje.

SLP prevencija ir mokyklos vaidmuo

Apskritai respondentai manė, kad reikia nacionalinių iniciatyvų / programų ir sąmoningumo didinimo kampanijų, siekiant tinkamai išspręsti SLP problemą: ji būtų nagrinėjama įvairiuose sektoriuose ir institucijose, įskaitant mokyklas, teisingumo sistemą ir darbovietes. Kai kurie politikos formuotojai manė, kad mokinių švietimui tenka svarbiausias vaidmuo ir kad reikia keisti švietimo sistemą, kad joje būtų mažiau stereotipinių nuostatų apie lytis, įtraukiant lytiškumo ugdymo programas. Reaktyvesnė teisėsaugos sistema – dar viena paminėta prioritetinga SLP prevencijos strategija, kaip ir veiksmingi šios srities teisės aktai.

Dalyviai iš esmės sutarė, kad mokykla ir švietimas – svarbiausia SLP prevencijos dalis. Kai kurie politikos formuotojai atkreipė dėmesį į specifinius švietimo ir mokyklų išteklius, kuriuose konkrečiai nagrinėjami lyčių stereotipai ir įvairios smurto formos. Buvo kalbama apie tinkamą mokytojų rengimą, kad jie galėtų tvarkytis su SLP atvejais, ir prevencinės mokymo medžiagos apie lyčių lygybę integravimą į egzistuojančią mokymo programą.

Politikos formuotojų suvokimas apie mokyklų veiksmus vykdant SLP prevenciją

Atsakymai varijavo nuo neapibrėžtos veiklos iki įvairios specifinės veiklos, susijusios su SLP mokyklose: pamokų planai mokykloms su informacija apie SLP, lytiškumo ugdymas, gairės ir reglamentai mokykloms, skirti spręsti SLP problemas.

Kipras. Sveikatos ugdymo pamokos (į kurias įeina moduliai apie lyčių stereotipus, smurto formas, savęs įgalinimą, pilietiškumą, gyvenimiškus įgūdžius, socialines vertybes ir kt.) pradinio ir vidurinio ugdymo mokyklose buvo įvestos 2011 m. Švietimo ir kultūros ministerija įgyvendino įvairias iniciatyvas ir rengė seminarus

Lyginamoji tyrimo analizė

---

mokytojams lytiškumo klausimais. Kai kurios mokymo programos buvo rengiamos bendradarbiaujant su NVO. Tėvams mokymus siūlo Pedagoginė psichologinė tarnyba.

Graikija. Mokyklose įgyvendinami veiksmai paprastai priklauso nuo mokytojų ar direktoriaus sąmoningumo, interesų, žinių ir reakcijos. Daugelis veiksmų yra reaktyvūs konkrečiu atveju; nebuvo paminėtas joks sistemingas ar proaktyvus pavyzdys.

Airija. Iki šiol labai mažai nuveikta Airijos pradinių mokyklų lygmenyje. Socialinis, asmeninis ir sveikatos švietimas (SPHE) / Santykių ir seksualumo ugdymas (RSE) bei programa „Stay Safe“ paliečia kai kuriuos su SLP susijusius klausimus, bet tiesiogiai nesprenžia problemas. Reaguojant į SLP atvejus, visos mokyklos privalo parengti elgesio kodeksą. Tačiau šie kodeksai retai apima rekomendacijas, kaip tinkamai reaguoti į SLP.

Italija. SLP atvejams skiriamas didesnis mokyklos personalo dėmesys. Įgyvendinamos reguliavimo priemonės ir finansuojami konkretūs projektai, skirti mokykloms ir mokytojams, taip pat rengiami mokymai bendradarbiaujant su vietinėmis asociacijomis. Sąmoningumo didinimo kampanijos egzistuoja, tačiau reikia tęstinumo ir sistemingumo.

Lietuva. Lytiškumo ugdymo programa egzistuoja, tačiau ji nėra plačiai įgyvendinama. Mokyklose esama gairių, kaip reaguoti į smurtą, vykdomos smurto prevencijos programos. Kiekvienoje mokykloje veikia Vaiko gerovės komisija, mokyklos specialistai bendradarbiauja su tėvais.

Trumpa santrauka

Apibendrinant galima teigti, kad politikos formuotojai identifikavo įvairius sąveikaujančius veiksnius ir atkreipė dėmesį į kultūros ir švietimo vaidmenį stiprinant

Lyginamoji tyrimo analizė

---

ir užtikrinant lyčių lygybę. SLP reikšmės turi tokie veiksniai, kaip lyčių stereotipai, seksualinės orientacijos ir konkrečių socialinių grupių stereotipai, patriarchalinė visuomenės sandara, skurdas, socialinis požiūris į moteriškumą ir vyriškumą šeimoje ir visuomenėje, lytiškumo suvokimas švietimo, darbo ir seksualiniame gyvenime, smurto normalizavimas kasdieniniame gyvenime, emocinio reguliavimo ir pykčio valdymo sunkumai, ankstesni prievartos ar smurto atvejai. Tačiau buvo nustatyta, kad trūksta žinių apie SLP mastą. Politikos formuotojų teigimu, mokykla ir švietimas vaidina svarbų vaidmenį užkertant kelią SLP, todėl norint spręsti šią problemą reikia daugiau veiksmų švietimo srityje. Rekomenduojamos reformos apima struktūrinius švietimo sistemos pokyčius, kad būtų sukurtas jautrus lytiškumui ir į vaikus orientuotas požiūris į ugdymą, taip pat – didesnis dėmesys smurto prieš moteris ir mergaites prevencijai. Buvo pabrėžiama plataus masto visuomenės informavimo iniciatyvos svarba; taip pat reikalingas aktyvesnis visų atsakingų šalių ir institucijų bendradarbiavimas.

7. TYRIMO RIBOTUMAI

Reikėtų atkreipti dėmesį į kai kuriuos tyrimo apribojimus. Visų pirma, dalyvaujančių šalių švietimo sistemos skyrėsi, ir tyrimo komandai buvo suteiktos nevienodos galimybės patekti į mokyklas ir pakalbinti dalyvius. Duomenų rinkimo aplinka ir (arba) laikas (pamokos metu, po pamokos) galėjo paveikti mokinių motyvaciją ir atsakymus. Be to, Italijoje ir Airijoje nebuvo įmanoma surinkti duomenų iš jaunesnio amžiaus (8-10 metų) vaikų, dėl ko atsirado tam tikri neatitikimai dalyvaujančių mokinių amžiaus grupėse, galbūt turintys įtakos ir lyginamiems duomenims.

Klausimynas mokytojams buvo administruojamas internetu, todėl jame galėjo dalyvauti ir tie, kurie nedirba su 8-12 metų mokiniais. Iš pradžių mokytojų tikslinės grupės buvo renkamos taip, kad dalyviai vienas kito nepažinotų; tačiau galiausiai kai kuriose grupėse dalyvavo tos pačios mokyklos pedagogai, kurie vieni kitus pažinojo. Tikslinių grupių dydis taip pat skyrėsi: viena grupė buvo labai didelė, o kitoje dalyvavo vos trys mokytojai. Šie skirtumai galėjo turėti įtakos mokytojų atsakymų turiniui ir pobūdžiui bei įsitraukimui į tikslinės grupės temas. Be to, dalyvaujančių direktorių ir politikos formuotojų skaičius buvo mažesnis nei numatyta; šiuos asmenis buvo sunku pasiekti ir įtraukti į tyrimą. Kai kurie interviu buvo atlikti telefonu arba per internetines platformas, kas taip pat galėjo turėti įtakos dalyvių atsakymams. Galiausiai visa pagrindinė tyrimų medžiaga (pavyzdžiui, klausimynai, interviu ir tikslinių grupių temos) buvo išversta į penkias gimtąsias kalbas, ir jų vertimuose galėjo atsirasti tam tikrų skirtumų ir (arba) netikslumų.

8. BAIGIAMIEJI KOMENTARAI IR IŠVADOS

Projekto *Sisteminis požiūris į lyčių lygybę (Systematic Approaches For Equality of Gender, SAFER)* gelminis SLP tyrimas, apimantis tiek kokybinius, tiek kiekybinius metodus, pateikė išsamių išvalgų apie dalyvių nuostatas ir patirtis, susijusias su smurtu lyties pagrindu mokyklose. Tyrime dalyvavo daug įvairių sričių respondentų, įskaitant politikos formuotojus, mokyklų direktorius, mokytojus ir vaikus.

Kiekybiniai rezultatai atskleidė įdomių skirtumų tarp valstybių lyginant stereotipines mokytojų ir mokinių nuostatas. Mažiausiai stereotipinių atsakymų užfiksuota Airijoje, o daugiausia – Graikijoje ir Kipre (tarp mokinių) ir Italijoje (tarp mokytojų). Stereotipinis požiūris į berniukus buvo stipresnis nei į mergaites, o berniukai turėjo daugiau stereotipų apie lytis nei mergaitės. Viena iš SLP formų – kito erzimas lyties pagrindu – labiausiai toleruojamas Lietuvos mokinių; kai Italijoje tik labai maža dalis mokinių manė, kad mergaitėms ir berniukams yra priimtina erzinti vieniems kitus.

Bendrai paėmus, tyrimų išvados pabrėžia SLP sudėtingumą. Respondentai manė, kad lyčių nelygybę didina visuomenės, kultūros, šeimos ir politikos veiksnių derinys. Taip pat paaiškėjo, kad švietimo sistema vaidina svarų vaidmenį sprendžiant SLP problemą. Buvo manoma, kad būtinos struktūrinės švietimo sistemos reformos, įskaitant jautresnį lyčiai ir į vaiką orientuotą požiūrį į švietimą. Buvo pabrėžta, kad trūksta SLP prevencijos, iniciatyvų ir programų, taip pat pažymėtas šios srities gairių ir mokymų stygius mokyklų darbuotojams.

Galiausiai šis tyrimas pateikė išvalgų apie SLP problemą ir tai, kaip jis suvokiamas įvairiose šalyse. Visų pirma, tyrimas sukūrė pagrindą mokytojams, kaip ugdytojams ir autoritetams, išsakyti savo nuomonę, pažiūras ir patirtį, susijusią su SLP prevencija. Nors esama tam tikrų apribojimų, šis tyrimas yra vienas pirmųjų, plačiai palyginančių SLP skirtinguose kultūriniuose kontekstuose ir gali tapti pagrindu tolesniems tyrimams, intervencinėms ir prevencinėms strategijoms, taip pat – politikos vystymui šioje srityje.

9. REKOMENDACIJOS SMURTO LYTIES PAGRINDU MOKYMAMS

Šis tyrimas nagrinėjo mokinių, pedagogų ir politikos formuotojų požiūrį į SLP ir pateikė išsamių įžvalgų apie suinteresuotų asmenų pažiūras, suvokimą ir patirtį, susijusią su šia aktualia problema. Būta ir keletas teigiamų požymių, rodančių, kad lyčių stereotipai keičiasi. Taip pat išryškėjo dabartinių nuostatų, susijusių su SLP, spragos, tarp jų – pagrindinių suinteresuotų asmenų sąmoningumo ir supratimo stoka, kai kurių pedagogų suvokiamas kompetencijos trūkumas ir pedagogams skirtų tikslinių mokymų nebuvimas. Taigi šis tyrimas padeda suformuluoti pagrindines rekomendacijas, kaip plėtoti mokytojų rengimo iniciatyvą, orientuotą į SLP problemą, apimančią rekomendacijas dėl: i) organizacinės struktūros, ii) mokomosios medžiagos; iii) turinio; ir (iv) pateikimo būdo.

- ORGANIZACINĖ STRUKTŪRA

- SLP prevencija turėtų tapti neatsiejama mokyklų smurto prevencijos dalimi ir turėtų būti pradedama nuo ankstyvo amžiaus;
- Reikalingos neformaliojo ugdymo / sąmoningumo didinimo veiklos (pvz., renginiai, kampanijos);
- Būtinasis bendradarbiavimas tarp valstybinių ir nevyriausybinų organizacijų;
- Būtina skatinti tėvų ir mokinių dalyvavimą mokykloje vykdomoje SLP prevencijoje;
- Visiems mokyklos darbuotojams, įskaitant direktorių, turėtų būti organizuojamas įrodymais grįstas ir supervizuojamas mokymas apie SLP, atliekant mokymų efektyvumo stebėseną.

- MEDŽIAGA turėtų būti:

- pritaikyta amžiui;

Lyginamoji tyrimo analizė

- interaktyvi (meninė raiška, vaidmenų žaidimai, atvejų analizė, kasdienė veikla, vienos dienos renginiai pradinėse mokyklose ir kt.);
  - patogi naudoti ir lengvai pritaikoma klasėje;
  - pritaikyta mokiniams atlikti užduotis kartu su tėvais (jei įmanoma);
  - atkreipianti dėmesį, kad berniukai yra labiau linkę į stereotipus dėl lyties ir patys yra dažniau stereotipizuojami;
  - apimanti šiuolaikinių technologijų naudojimą, taip pat elgsenos ir socialinio mokymosi metodus.
- Rekomenduojamos TEMOS:
- Bendros:
- lyčių lygybė
  - žmogaus teisės
  - socialiniai vaidmenys
  - sveiki santykiai
  - emocinis intelektas ir savireguliacija
  - asmeninis augimas
  - nesmurtinis konfliktų sprendimas ir pagalbos ieškojimas
  - tarpkultūrinė kompetencija
  - savivoka
  - socialinio Aš kūrimas ir ugdymas
- Specifinės:
- SLP apibrėžimas ir formos
  - Skirtumai tarp lyčių stereotipų ir SLP
  - SLP atpažinimas
  - Reagavimas į SLP atvejus

Lyginamoji tyrimo analizė

- MOKYMUŲ VEDEJAI turėtų:
  - Didinti sąmoningumą SLP pagrindu;
  - Kalbėtis su mokytojais apie reagavimą netinkamo elgesio atveju: turėtų skatinti gerbti ir elgtis su visais vienodai;
  - Įsisąmoninti savo pačių stereotipines nuostatas apie lytiškumą;
  - Vartoti sąvokas, kurias mokytojai galėtų lengvai išmokyti ir perteikti mokiniams;
  - Būti jautrūs galimai (trauminei) dalyvių patirčiai;
  - Būti pasirengę suteikti dalyviams reikalingą informaciją.

10. PRIEDAI

1 priedas

	Stereotipinis požiūris į lytį, procentas šalyje					Reikšmingi skirtumai
	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva	
Berniukams yra svarbiau nei mergaitėms gerai mokytis mokykloje	<u>0</u> %	5 %	<u>0</u> %	30 %	2 %	$\chi^2 = 55,164$, $df = 4$, $p < 0,001$
Nepriimtina, kai mergaitė elgiasi ar rengiasi kaip berniukas	41 %	27 %	<u>8</u> %	30 %	27 %	$\chi^2 = 15,08$, $df = 4$, $p = 0,005$
Berniukui nedera elgtis ar rengtis kaip mergaitei	57 %	50 %	<u>16</u> %	53 %	45 %	$\chi^2 = 23,044$, $df = 4$, $p < 0,001$
Berniukai turėtų būti raginami užsiimti stereotipiškai vyriškomis veiklomis, ir atvirkščiai	20 %	6 %	6 %	6 %	17 %	$\chi^2 = 11,545$, $df = 4$, $p = 0,021$
Vyrams tenka pagrindinė atsakomybė už finansinę paramą savo šeimai	7 %	20 %	<u>0</u> %	17 %	3 %	$\chi^2 = 20,228$, $df = 4$, $p < 0,001$
Tėvai turėtų skirti daugiau laiko mergaičių mokymui rūpintis savo išvaizda, lyginant su berniukais	6 %	3 %	<u>2</u> %	19 %	<u>2</u> %	$\chi^2 = 20,403$, $df = 4$, $p < 0,001$
Moterys turėtų tarti galutinį žodį dėl to, susilaukti vaiko ar ne	30 %	47 %	35 %	59 %	<u>17</u> %	$\chi^2 = 25,26$, $df = 4$, $p = 0,031$

Aukščiausias stereotipinių pažiūrų procentas paryškintas, žemiausias – pabrauktas.

Lyginamoji tyrimo analizė

2 priedas

	Kompetencijos jausmas kovojant su smurto lyties pagrindu, procentas šalyje					Reikšmingi skirtumai
	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva	
Žinau ir galiu atpažinti įvairias smurto lyties pagrindu formas	72 %	66 %	49 %	70 %	<u>47 %</u>	$\chi^2 = 13,514$, $df = 4$, $p = 0,009$
Aš pastebiu ženklus ir atpažįstu elgesį, kuris signalizuoja apie galimą smurtą lyties pagrindu.	80 %	80 %	<u>43 %</u>	76 %	61 %	$\chi^2 = 24,579$, $df = 4$, $p < 0,001$
Žinau koks yra smurto lyties pagrindu tiesioginis poveikis aukoms.	80 %	78 %	<u>26 %</u>	57 %	64 %	$\chi^2 = 43,761$, $df = 4$, $p < 0,001$
Žinau koks yra smurto lyties pagrindu tiesioginis poveikis smurtautojui.	65 %	67 %	<u>18 %</u>	47 %	44 %	$\chi^2 = 34,715$, $df = 4$, $p < 0,001$
Žinau koks yra smurto lyties pagrindu ilgalaikis poveikis aukoms.	67 %	84 %	<u>37 %</u>	66 %	69 %	$\chi^2 = 28,519$, $df = 4$, $p < 0,001$
Žinau koks yra smurto lyties pagrindu ilgalaikis poveikis smurtautojui.	60 %	70 %	<u>16 %</u>	49 %	41 %	$\chi^2 = 38,267$, $df = 4$, $p < 0,001$
Žinau ir galiu atpažinti kibernetinio priekabiavimo formas	67 %	83 %	69 %	74 %	<u>52 %</u>	$\chi^2 = 15,313$, $df = 4$, $p = 0,004$
Žinau kaip tinkamai elgtis, kai klasėje vaikai agresyviai reiškia savo emocijas.	65 %	66 %	<u>37 %</u>	68 %	77 %	$\chi^2 = 20,425$, $df = 4$, $p < 0,001$
Žinau kaip dirbti su skirtingos socialinė kilmės ir įvairių visuomenės grupių mokiniais.	83 %	78 %	94 %	83 %	<u>72 %</u>	$\chi^2 = 9,989$, $df = 4$, $p = 0,041$
Aš duodu pastabą mokiniui, kai ji/jis, kalbėdama/-as apie vyrus, akcentuoja lytį.	93 %	97 %	88 %	89 %	<u>66 %</u>	$\chi^2 = 30,857$, $df = 4$, $p < 0,001$
Aš duodu pastabą mokiniui, kai ji/jis, kalbėdama/-as apie moteris, akcentuoja lytį.	94 %	97 %	92 %	93 %	<u>70 %</u>	$\chi^2 = 29,234$, $df = 4$, $p < 0,001$
Aš duodu pastabą mokiniui, kai ji/jis, kalbėdama/-as apie homoseksualius žmones, akcentuoja jo/jos lytinę orientaciją.	94 %	92 %	98 %	94 %	<u>73 %</u>	$\chi^2 = 25,481$, $df = 4$, $p < 0,001$
Smurtautoją atskiriu nuo grupės ir imuosi atitinkamų veiksmų, kai su ja/juo individualiai išsiaiškinu, kas atsitiko.	87 %	72 %	<u>67 %</u>	85 %	84 %	$\chi^2 = 10,974$, $df = 4$, $p = 0,027$

Aukščiausias kompetencijos tvarkytis su SLP procentas paryškintas, žemiausias – pabrauktas.

Lyginamoji tyrimo analizė

3 priedas

	Investavimas į mokyklos politiką SLP atžvilgiu, procentas šalyje					Reikšmingi skirtumai
	Kipras	Graikija	Airija	Italija	Lietuva	
Mokykloje, kurioje dirbu, yra įgyvendinamos smurto prevencijos programos.	61 %	39 %	59 %	<u>15</u> %	91 %	$\chi^2 = 74,144$, $df = 4$, $p < 0,001$
Yra aiškios instrukcijos, kaip reikėtų pranešti apie smurtą lyties pagrindu (pvz. yra rekomendacijos, formos).	22 %	20 %	31 %	<u>17</u> %	64 %	$\chi^2 = 42,252$, $df = 4$, $p < 0,001$
Esu informuotas apie mokyklos tvarką dėl smurto lyties pagrindu.	33 %	20 %	26 %	<u>11</u> %	64 %	$\chi^2 = 45,840$, $df = 4$, $p < 0,001$
Mano mokyklos mokytojai turi galimybę dalyvauti mokymuose apie smurto lyties pagrindu prevenciją.	37 %	28 %	<u>16</u> %	23 %	63 %	$\chi^2 = 34,902$, $df = 4$, $p < 0,001$
Aš vadovaujuosi mokyklos taisyklėmis dėl smurto lyties pagrindu, nes jos leidžia turėti visiems darbuotojams bendrą strategiją kaip reaguoti smurto lyties pagrindu atvejais.	46 %	42 %	<u>24</u> %	28 %	69 %	$\chi^2 = 30,129$, $df = 4$, $p < 0,001$
Aš vadovaujuosi mokyklos taisyklėmis dėl smurto lyties pagrindu, nes jos apima aktyvius veiksmus, kaip sukurti nesmurtinę aplinką ir kaip spręsti smurtinių įvykių priežastis.	50 %	44 %	<u>24</u> %	30 %	66 %	$\chi^2 = 25,741$, $df = 4$, $p < 0,001$
Tėvų atstovai aktyviai įsitraukia ir palaiko mokyklą mažinant smurtą lyties pagrindu mokyklos viduje ir už jos ribų.	<u>11</u> %	19 %	16 %	17 %	33 %	$\chi^2 = 10,323$, $df = 4$, $p = 0,035$
Mokykla pataria tėvams / globėjams kaip nesmurtiniais būdais spręsti konfliktus ir valdyti pykčio priepuolius namuose.	54 %	55 %	49 %	<u>30</u> %	72 %	$\chi^2 = 20,619$, $df = 4$, $p < 0,001$
Tėvai / globėjai paprastai palaiko mokyklos veiksmus, skirtus mažinti smurtą lyties pagrindu.	35 %	<u>33</u> %	35 %	51 %	55 %	$\chi^2 = 10,161$, $df = 4$, $p = 0,038$

Aukščiausias investavimo į mokyklos politiką procentas paryškintas, žemiausias – pabrauktas.